Контрольный экземпляр

XVI

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 5 ДЕКАБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 146 (7492). ★ Мах 3 кап.

ПАРТЕ ТIАХЬЕХАМА ЖОП ЛУРГДА

ЧIоагIа теркам тIабохийташ деш «Механизаторашка, хозрасчетнии подрядни коллективаш кулгалхошка, специалисташка, Iилманхошка, колхозийн председателашка, совхозийн директорашка, юрта материалаш-технически средствашна лоаттаеча промышленности болхлошка, агропромышленни комплекса ерригача къахьегама коллективашка» доладь КПСС ЦК Письмо Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша, цу тIа яздьдьр дег тIара къоабал а дь.

ДИНЗА ДАРГДОАЦАР

Производственни дисциплина гIожа телхаеш, лаьтта леладара система мела караерзаеш хилар, дIадувш дола фу доагIача тайпара ца кийчдар, удобренеш, техникаш, кхыча ресурсех леттаргIа пайда ца ийбар, кхашкара балхаш дара бахаш тIехьарча бахьан долаш хIанз а дукхача боахамашка геттара кIезига ба гектара тIара чуэцаш боа юртбоахама культурий хувкъаш.

Къахьегама коллективашка моральнонийн климатическа, экономически хьал хьаде деза. Из де, шеко а йоацаш таро лургйа хозрасчето, коллективаш, дезалий, подрядаша. Цунна тешал деш да тха коллективна карагIдувлараш.

Шоллагlа шу мара дол оаха подрядагIа къахьега. Цу юкъа даьха толамаш дега тоам беш да. Кховэткъен лулхийтта гектара тIа доакъара люцерна лелаю оаха. Соахка шира гектара хIара тIара, план 40 центнер йолаш, 84,9 центнер йол някъ кхар, кхы кIезигагIа хилазар укх шера чуйдар а.

Ишта дика хьоахамаш гойташ хьийогIа подрядагIа аьла люцерна а кхыйола культураш а кхееш йола Батов Уме, Хушпаров Баха кулгаду, хIаьта ялата хьажкIаш лелаю Элькиев Ахьмад, Какаев Iимран керте латта, кхыйола подрядагIа болх бу звеноп а бригадаш а.

Ю. ЭГИЕВ.
Сужинчеш района Ленина цIерагIча колхоза звеньевой.

НИИСА НИКЪ

Укх шин шера тоъал дуккхий хувцамаш хинна вай мехка юрта боахаме. КПСС Центральни Комитета Письмо тIа ма яхара, дукха колхозаши совхозаши принципиальни керда технологически боарам тIа яьнай. 70 — 80 центнер кIа, 80 — 90 центнер йа, 100 центнер совгIа хьажкIаш — 25 — 30 центнер ченараш, 500 центнерал совгIа шекара свекла бьлнадаарашь, 300 — 400 центнер коартолаш чуэцсево аьттув беннаб хьалха дог доахилга а цa хиннача цу результаташка кхача? Сога хьаттача эггара хьалха из де новкъостал дадьо лаьтIанз шерга юкъе йоалаш бола къахьегам тIехьзбаккхара керда формаш я.

Мишта латт из гIулакх вай республика колхозашка, совхозашка, кхыйолча юртбоахама подразделенешка? Из дош тахкара оаха вlашагIеллай шиъ комисси. Комиссеша болх баьб республика дукхагIчейола районашка. Цар декхар — колхозашка, совхозашка, кхыйолча юртбоахама подразделенешка бригадашка дезален подрядаш, боахама расчет, интенсивни индустриальни технологеш юкъейоалаяр мишта латт хьакар дикагIйола опыт дIа-хьа йоаржаяр.

КПСС Центральни Комитета Письмо теркам тIабохийта деша а Iомаде а деза юртбоахама болхлоша, специалисташа, кулгалхоша. Дахьача толамех дувцаал совгIа, из советски наха хьалхашка оттаду доахонаш а кхачашаьна дардоаца а декхарш.

А. МИТРИШЕВ,
НГIАССР Агропромышленни Комитета планированени социально - экономически цIенагахарен отдела начальник.

ХАННАКЬА ОТТАДАЬ ДЕШАШ

КПСС Центральни Комитета Письмо оаха коллективе чIоагIа уйлаа тIайохийташ дийцад. Из тхона а лаьрхIа дола дика кхетадьо оаха.

Консервни завода болхлой, ерригача агропромышленни комплекса юкъевоагIараш а санна, кхачан продукци арахецача юкъера латтачарех ба. Цудухьа тхогара дукха хIама да дIадехаш. Кертердар — производствана зе ца хилийтар, цун эффективность лакхьяр, декхараш дизза кхачашдар.

КъайIе яц, агропромышленни комплекс, кхыча отраслешца йолча, КПСС Центральни Комитета Письмо тIа чу кхочамбоацарий тIа чукхаьжижйаннадолчарий теIа дола някъйах тхона.

ХIара колхозхочо, хIара болхлочо тешаш я парте Центральни Комитет, хадаша терко ю по юртбоахам тоабара, из цIегIабоахара ма хилара, «дукхача боахамашка лоха хьувкъашка дахар керттерча дакъе производственни дисциплина гIожа телхаеш, лаьтта леладара система мела караерзаеш хилар, дIадувш дола фу доагIача тайпара ца кийчдар». да, деш дешашI арьна ла.

Р. САИЕВА,
Грозненски консервни завода болхло.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАККХА ПЯТИЛЕТКА ШОЛЛАГIА ШУ

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Укх пятилетка шоллагIа шу доладелча денз Гоcпримена юкъе а йоалаьв, кхьахьегаш я СССР — 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» производственни объединене коллектив. Диза кхоачашду цо ше укх юбилейни шера тIайна доккхий социалистически декхараш. Дог гIоздоача производственни толамаш дахкаш во дIабахача пхьайта бетта. Дерригача технико-экономически хьокхамий задани хандь хьалха кхоачашьяь цо. Объединене ерригa арахецача продукцех 95 процент совгIаяр цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дIайохийташ я. Арахецача продукцеш дIабодав мах лохбараь укх шера кходадь бIаьш эзараш соммаш. КIезигчуь я дукхачун а хьом бараь, йоагIачуьд дукхагIа продукци мяхьалгIяккхараш планал совгIа цо пачкахьалхенна 378 эзар сом пайда баьб. Кхьахьегама — овсарде лаккхара план а дика тIехьхбачашьяй.

Товарни продукци арахецара хьуйтта бетта план 105,7 процент кхоачаш а яь. ЙоагIачуд дукха гIа объединене болхлоша рохийтад 832 эзар сома мохьа продукци, задонаш совгIа мохьальяккхий цхьа миллион даь эзари сом мах болу продукци. Шоай потребительашта поставкаш яра договори декхараш а лерттIа кхоачашдаь.

Къьахта дика къа а хьегаш, яхье хаддалза хьалха латташ ба мастер Ведмецкий Михаил, слесарь Солышкин Александр, шлифовщик Савин Николай, слесарь-инструментальщик Мельситов Виктор, кхы дукха бараш а.

Деша дай бац

Массава раьза а волаш, доккхий социалистически декхараш тIаийцар Грозненски гIишлон материалий шоллагIча (КСМ-2) комбината коллективо укх шера. Чакхдаха мел доаца баьлханал балалдахар. Долче, укх шера пхьайтта бутт чакхбьинаб, мишта кхоачашду цо ше тIаийца декхараш? ХIанзалца хьа баьча балха итогаш хьахьокхачогIа тIаийца декхараш кхочаш ца деш, совгIа, пачкахьалхен планах а лоархьалхен из. Товарни продукци арахецара из планал пхьаьнтта бетта план 93,1 процент мара кхоачашьяь из. Махьала ца йоаккхаш йисай 558 эзар сом мах бола тайпатайпара продукци. Изза а комбината коллективо шин потребительашта договори декхаргIа да ца кхоачийташ йиса продукци а.

Кирпишк арахецара пхьайтта бетта план 83,4 процент мара кхоачашьяьнц. Цу юкъа ара ца хецаш йисай шиъ цхьа миллион кирпишк. Къахьегама овсарде лаккхьяра план 97 процент мара кхоачашьяьнц да. Арахецача продукцеш дIа дийша а оттабаьча боарамал дикка дукхагIа да, пачкахьалхенна пайда бара задонеш а лоархаяц из.

ГIУЛАКХАХ ДОГ ЛАЗАШ...

ТIехьхьарча кхаь шера яхье хаддалза хьалха йолаш хьийогIар Сунженски района хIара XIX партсъезда цIерагIча колхоза шоллагIа шурий ферма коллектив. Тамаш е езаш хIама а дацар из. ХIара ферма аьлча, реконструкци яьну тIехьагIа, Краснодарски, Ставропольски краешкара дикача фух дола къона доацан доалдар цига диъ шу хIанз. Цар дукха шура а лу хIанз. Шера, кхера дукха а лу хIанз. Шера, кхьера деча хьайтта ялах, хIара кхоабча Iаттагара 3,5 эзар килограмм шура йоаккх. Дукха ба цу ферме йоккха опыт болаш хьахьегамхой а.

Цунца цхьана, цхьанкха реконструкци яь йоацаш а, хIаьта доахан а луча шурийта диллача вогIа доллаше а, цул а яхе хьдахьальнай колхоза цхьоалгIа ферма. Цу нах гIулакх хургхиларах тешаш бацар духа ха йоаллаш цу. боахама кулгалхой шоаш а. Кхыметтел из ферма дIаякхха а дага бар.

Колхоза правлене председатела хетачогIа, деррига хувцадаьлар фермана кулгалде къона специалист ТагIлов Умалат оттаваьча тIехьагIа. Хьалха цу ферме оcеменаторал болх беш вар из. Цудухьа дика довзаш вар из фермера хьал.

— Болх кхы тIа а тоабара фермана юкхе хургдолаш кха, тележка тIехьайийта трактор эш тхона, — йоах Умалата. — Шин-кхо говрора хила а кхоачам бар. ТIаккха цхьанних а тийша доацаш, къаьхта а ахьа ма эшша доакъар долаш хургдар тхо. Иштта из гIулакх чакхдаккхалца колхоза правленена тIехьара а варгаш со.

Цу дешаша къаьхта хьакхоьх хьадечох из дог лазаш вола.

Осеменатора болх а ше бу по. ХIаьта толамаш а доах. Шера планагIа 492 Iaca хьалкхеде дезача, хIанзле 487 кхедадь. Хьайбаш дебадара укх шера план дикка тIехкхочашбергхиларах шек вац ТагIлов Умалат.

Фермана доалде винза вола да эттагIа кхетадь, хьайбаш леладераш а дикагIа къахьега баьннаб.

Iaттa тIехьара хьакхоачададал совгIа унахцIена, тоаденна долаш хьалхеде а деза Iaca. Цу хьакъехьа из дIакхоачар цу Iаьсий лелараша. КагегIчара хьожаш болча Махаева Букус, Исмаилова Залвас дийнахьен бусаьх юкъера лаьрхIача 630 грамм дул тIехеттийт хIара Iасилла. Иштта оьсаре къахьег доагIача IаьсапIа доалдеш болча ТагIлова Шаймаси Самова Кесиматен. ДIабахача итт бетта йиъ баь центнер совгIа дул тIахкеттийтадIаьнийн леладераша. Из да шера планал 50 центнер дукхагIа.

Къахьегара хьежа да нашка хьйду алапеш а. Масала, Махаева Букуй укх шера цхьа бутт хиннабаь 500 сомал кIезигагIа алапи ийца. ХIаьта май бетта 1067 сом ийцар.

Иштта хьывала къахьег доарвала а сиотнкаша а. ХIаьта кIезигга дац цар леладу доахан — 425 етт. Царех хIаранегара пхьайтта бетта 2153 килограмм шура яьккхаь, шера план шин эзар килограмм йолеш. Ерригача дIалаьрхIача хIанзле планал дукхагIа яьккхар 650 центнерал совгIа хул.

ХIара кхоабача Iаттагара шура яккхара шера план кхочаш на еш доярка иш дукхагIа. Хьаьта толамагIболчар, масала, Мадагова Залпи, Беноева Насета, Белескаева Аьсета, Мелькаева Зинас кхо эзар килограммал, Ибрагимова Тайбата йиъ эзар килограммал дукхагIа шура яьккхай хIанзле.

Хьайбаш кхачац шир ду хIанз цу ферма хьахьегамхоша. Цунца цхьана, цар балха хьалаш тоадара, аттагIа дахара хайра хIама дац колхоза правлене. КулгIацага дулл хьашиа доакъар, шоаш бахьанца арадоах помещенешкара кхо, нувхаш, болх беш яц автопоилкаш. Цхьа пен чухарцар кхераш болаш тиша я Iаьсий чулатта помещени, кхы дикагIа яц доахан чулаттараш а. Iангара доахан дарха хьйбаш чусоцадара уж кийчбеш ферма коллективо даь мара, лоадама хIама данзар колхоза гIишлошхьараша а.

Йоачан хила кхоххттха мара машина дIайохьургйоацаш ба фермана хьатIабоагIа никъ. Из тоабара дукха хIама а дезацар. ЖагIа биллача кхоачам бар.

Иштта во да наха салата хьалаш а. ХIаьта шоллагIча ферме дараш? Доакъар диллара, помещенеш дIеньяра, хьайбашта хил-мо ладара, кхыдолча балхашта механизаци яьй цига. Болх кхьацгьабаьча, тувча, йий, йодалла, ошош а хьайбаш, юрта хьал — цунаа ду а йолаш хьйбаш дол цIеа хьалаьда. Чухьа йIайха, лостамболаш да, салоIача хана сага мел эшар а долаш. Иштта хьалаш вIаштIехьдагIча йиш яц тешоолагIча ферме а? Цу колхоза болхлой ма бий шина къахьегараш а, бакъда теркалбьш-кх уж. Из хаттар де ловр-кх цу боахама кулгалхоша.

— Хьайбаш леладерий балха хьалаш тоадара хадзаша боахон кхо хургболаш республика колхоза а совхозий а кулгалхой декхарийна бараш дола доаш дийца бакъахьа хургдар тIадоагIа хьйбаш кхоачам ба хьаьдалаш. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленуме, — аьлар ТагIлов тхо Умалата тхо дIакхастаьш.

Иштта хьайбаш продукци алсамьяккхара низ дIакхоа- ва) дийцар укх шера доахан Iалашделга тоаданна дарг ца хиларах. Цунца дувзаденна лаьрхIа подрядни звено вIашагIеллар, къахьегама а парте а ветеран И. Нальгиев керте а оттаваьн.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

Грозный — Советски яхача трасса иттлагIча километр тIа ерц улт Грозненски райбытовкомбината техобслуживане цех. Цун коллективо дукха болх бу бахача нахьа шоай доалахьа йола легковой автомашинаш тоаеш.

СУРТА ТIА: мастер А. Магомадов.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

ПЛАН ЯРАХ КХОАЧАМБАЦ

Ер шу доладенначу хана доккхий декхараш тIаийцар Самашкински консервни завода коллективо. Цо дош делар пятилетка хьахьарча шин шера задани Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузаш кхоачашйе. Цар дош чIоагIа хилар. Пятилетка шин шера планагIа лаьрхIачул совгIа предприятие ехкар 56 эзар сома мохьа товарни продукци. Иштта продукци мохьальйяккхара укх шера план а кхоачашьяь цар итт бетта. Цу юкъа, ерригa ехка консерваш 4358 эзар сом мах болаш я. из планал 8 эзар сом тIехь да. КарагIдьннача, кхы хьахьага а ба Iеш, самашкинцаша геттара хьинар айбаь къахьийгаш дIабахача нах йолш. Иштта укх шера кхы тIа а цар дIайохьийтаргья 500 эзар сома мохьа тайп-тайпара продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакха а лоацаш, предприяте цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Кацаев Захара кулгалдеча фабрикатурий цеха коллективо. Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дуза ди тIакхачалехьа халчха эша товарш арахецара шеш шера планаш пачкахьалха чашийр, хIаьта шин потребителашта продукци лоаттара договорни декхараш а толаме кхоачашдир. Иштта яьхай йокха опыт йолча бригадираша П. Косумовас, А. Эсамбаевас, Шамурзаевас, Ш. Хамчиевас, кхы болча нахь. Иштта ден моттигаш яьхай бригадираша П. Косумовас, А. Эсамбаевас, Шамурзаевас, С. Тахаевас, кхы дукхачар.

В. КУРБАНОВ.

Мишта Iангара доах хьайбаш

ПОДРЯДАХ БАЬННА ПАЙДА

— Кхо ферма я тха боахаме, — аьлар соца къамаьл дер Назрановски района «Маяк» яхача совхоза партийни организаце секретара Чилиев Iалихана. — Царна юкъе яьржача яхье шин кварталах вIашта хьоалагIа ферма коллектив хьалха хиннай, хIаьта кхоалагIча квартале — № 2 йола ферма.

Дукхача шерашка тIехьабусаш хинна хьайбаш боахам укх шера сеплара дикача хьолхамаш душ вогIанолахьа кхачарахь малагIа бахьан да, материально-технически база а дукхагIча дакъе хьайбашка хьожаш болча нах а доарнаш а хьалха хиннача бар ма бий?

— Вай мехка хулаш латта революционни хувцамаш дiа кхетадьа хилархьа, беррига а хьайбаш боахам тархпаш шина подрядагIа къахьега болбеннагIа да из, — йоах Чилиева. Керда цу дIадоладалехьа хьалхе а шина партийни собране дийцар перестройка еча юстара латта цхьане а бокъо ца хилархьа. Беррига хьайбаш боахамо подрядагIа къахьегараш долаш гIулакх вIаштIехьдаьннад.

Ала деза укхаза эггара хьалха дакъье шоашкара хьокхам лушт коммунистшна хиналарча. Масала, чIоагIа воча хьале яр совхоза кхоалагIа ферма. Соахка шелаламо Iаьрда моцдаьлча хьене сеха бежана урс хьакьа дийхар. Кхы дикагIа хьалаш доацар вокх шин ферме а. Кхоахам шин ферма хьалаш ловхашна кхоачам баьцар. Чукьа дахи, нобелан дийцай кхатарка дIахьшде наьхьало каца доакъар аьцархьажар ма бий...

Коллективни подрядагIа къахьега звенон чувогIача хIара механизатора дика кхетадора, шийна хьалхашкара латта декхар — дикагIа къахьеге хьалхулар а дукхагIа хургдола. ХIаьта бригадира, цу балха хьалха оттаваьча шийна ийна пайда хургда дола бараш болча хургдола бара ийцадаьн болча хургдолагIа...

Иштта, хIара ферма вIашагIеллар кхьалхадаьча, ше шин звено а цо ше тIайца ферме тIа дIадехаш хилар.

хIана аьла, Краснодарски краера дикача фух дола 250 шинар доалдадар совхозе. Уж кIалхарчарех юкъабоагIачараш хьахьегамхойшна...

Тахана дIаьккха кхоачашде хьоршдатехьаш кхачар, шьйна кхочадьш йоллача хьахьегама...

Кхаь а ферма коллективаш шоайла социалистически яхье а яьна къахьегаш я...

Ухх шера вIашта хьалхашдIеннача ди пайда хургде...

кхоача шин кварталагIа хьалхабай продукци яккхара хьахьаласа хьахьегам...

— Итогаш во яц, — йоах Нальгиева, — бакъда, укх шераиала хинна-м дац тха гIулакхаш иштта.

— Бригадни подрядаш довларо айдадь массае хьинар, — аьле тха хьамалай юкъе IалагIа Нальгиева Соня а Нальгиев Ахьмада кулгалду ферма.

Доза доалаш латтар тхо цу ферме доацар — кхаьна бакъда а хьалдIа а. Сайрийна доахан детта ха яр из. Доярка ферма цIена уколок гулбенна цига пенах хьалтехача графиккара хьожаш бар. Цу хIа хьехача хIара, кIанагIа, хьалхадIадахача дийнахьа шеь хIара бетта Iаттагара мел шура яьккхай ховдол доякашта.

Юха а Соня хьалха йоах, — йоах цхьо а доярка. — Шин кIира да-кх цо цхьа Iаттага йокхар кхайттIа...

1800 тонни силос, 300 тонни свекла, кхоачам хилла дийр... Иштта болх бо цо хьалхара вIаштIехьбаьннад...

Совхоза кертера специалисташ массаза а шоай хьайбаш леладераш вIашагIетталу, дезар, эшар фу да хьейбайлергIа, эггара долаш дIаюкъ хьахьегархой кхачаш дIахьа эшта...

Тахан тешаме ала йиш я, «Маяк» яхача совхоза хьайбаш леладераш нийсача новкъа ба, аьнна.

А-Г. УГУРЧИЕВ.

КПСС обкоме

КПСС обкоме колхозий, совхозий, агропромышленни комплекса продукци чакхйоахача промышленностий предприятий юкъьхацарча партийни организацей секретарий, парте горкомий, райкомий юрта боахама отделий заведующей совещани хилар. Цига дийцар КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума урадамашка хьежа кхачан дош онха къоастадара дакха кхы тIехьа а ца тетташ де дезарна дарах бола КПСС ЦК цоа кхоачашбара хьахьекъа юртарча партийни организацей декхарех дола дош.

Гулбеннача хьалхашта на доклад йир парте обкома секретара Д. Г. Завгаева.

Оттадь дош дувцача дакъа лаьцар «Шелковски» гослемзавода парткома секретара М. Д. Крохина, «Гвардейски» совхоза парткома секретара С. Х. Хазуева, «Кавказ» яхача совхоза парткома секретара А. Т. Герасименкос, Ассински консервни завода партбюро секретара П. Е. Новикова, НГIАССР Госагропрома парткома секретара В. Г. Карташова, Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза парткома секретара Ш. Д. Мумуева.

НАХА — ДУКХАГIА ФУСАМАШ

Укх денoшка КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме совещани хилар. Из хьайийлар парте обкома секретара Е. В. Тумсоева. Цига дакъа лоацаш бар республика йоккхагIйола гIишлон организацей кулгалхой, партийни а советски а органий викалаш. Совещане дийцар «Нах баьа фусамаш — 2000» яха республикански программа кхоачашьяра леламахи 1987 шера план шина йоацаш кхоачашдаларехен дола дош.

Нах баха фусамаш хьалъеча дахкье республике латтача гIишлон хьахьегамхой НГIАССР Министрий Совета председатела заместитела К. С. Салтаханова.

ХIанз аргIагIа латтача нахага фусамаш хьалъеча гаргарча хана йолча перспективех дийцар ше къамал деш НГIАССР Министрий Совета председателан заместитела, республика Госплана председатела А. А. Мальсагова.

Совещане иштта къамал дир парте обкома гIишлон отдела заведующе И. И. Алмазова. «Нах баьа фусамаш — 2000» яха республикански программа корректировани юкъелхьара хьакъехьа шийна хетачох дагаваьлар из.

Совещане балха итогаш еш Е. В. Тумсоева цIахьа а теркам тIазахар дувцача десса гаргара декхараш а оттададача дезацо. БелгIальха еза республика городашка а районашка а гIишлон хьальяра объекташ, хьадда объекташ, уж хьальяра бехктохаме йола организацеш боахамаш хьахьоаста а деш. Фусамаш хьахьара аргIагIа программа доагIоачагIа боахамашка дукъ хьахьоаста а деш. Фусамаш хьахьара аргIагIа программа чоалдаьча векъа еза, из кхочашьяра дешаш хIара квартала а фусамаш боарамашка дувзадала деза... Цу агрегатех ше дIадехаршка хьежаш уттае еза проектни - сметни документаци.

Грозненски экспериментально - механически заводе дика лелабеш ба кагирхошта кхетам балара болх. Шерра даьржад укхаза хьехамчал. Йоккха опыт йолча болхлоша из кхо ца еш дIалуш я зIамагIчарна. Иштта дегIаух цар говзал, къахьегама професси.

Укх завода механически цехе дуккхача хана денз къахьегаш ва токарь Николай Васильевич Очередько.

СУРТА ТIА: Н. В. Очередько шийн ученика Барахоев Саламбека яьча деталашка хьожаш ва.

И. ПЛИЕВА сург.

ОКТЯБРА ИДЕЯШ ЯХАШ А КОТЪЮВЛАШ А Я

Нохч-ГIалгIайчене ена я КПСС ЦК пропагандистски группа. Цо партийни комитеташта, юхханцарча организацешта практически новкъостал ду дукха ха йоаццаш вай мехка а доазол дехьа а 70 шу дизар шерра дездаьча Сийлахь-боккхача Октябра идеяшта пропаганда е а дIайовзийта а. Къаьстта боккха теркам тIаухийт цу сийлахьча юбилейна хетаяь Москве хиннача торжественни заседане материалашта пропаганда яра.

2 декабре пропагандистски группа КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа парте горкомий, райкомий секретарашца, республика идеологически активаца вIашагIкхийтар. «Революционни перестройка — Октябра гIулакх дIаходахьар» яха лекци йийшар КПСС ЦК пропаганда Отдела инструктора А. Н. Чеботарева. «Сийлахь-боккха Октябри хIанзара дунен» — СССР кхыча мехкащцарча гIулакхий Министерства советника В. Г. Филатова лекце тема. «ХIанзарча этапера парте социально-экономически политика дешаш» яха лекци йийшар «Экономическая газета» отдела заведующе А. М. Матвеева.

Партийни вахар: перестройках йола отчеташ

СЕКРЕТАРЬ ХIАНА ХИЙЦАР

— Ше ловргбоаца мухь дIабахьа гIертар шийна а наха а новкъа вола ха я ер, мукъавалийта со, — аьлар Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза цеховн партийни организаце бюро секретара Арчаков Мухьмада.

Юхханца кхетанзар перестройкана хетаяь яьча шоай собране гулбенна коммунисташ цу дешах. ХIана аьлча, Мухьмад из совхоз Iойиллача гIоне цига механизатор волаш, кхыдола техникаца дувзаденна балхаш деш, тайп-тайпара кулгалхочун декхараш кхоачашдеш хьавоагIа. Совхоза парткома член, халкъа тIахьожама группа председатель ва.

ХIаьта а, цо яьча докладах, шоаш собране даьча къамаьлех кхетадир коммунисташа: Мухьмад бякъволга а цун дехар дег тIара доагIаш, цIенача партийни оамалагIа долга а. Хьо дIагIертар, хьона лар, дезар пайда бац, из дерригa хьона хетар гIуланхашца, тахапарча вахарца дувзалуш деце, из хьаде хьа хьинар ца тоэ, из никъ дIабахьара эша знанеш хьа епе. Шийна дулургдоацар хьаалар а да перестройкаца дувзаденна, из хьаоалар а ва цунна мутIахьа.

Гуш дар: хIанз совхозе эттача хьала секретара эггара хьалха ше а, ше керте латта партбюро а бехке лоархIалга. БоагIача тайпара пайда ийцабац бюрос а цунга хьежжа ерригача цеховн партийни организаце а шийн низах, таронех, бокъонех. Цу тIа совхозе мел йолча юхханцарча парторганизацешта юкъе тхьамадал цунга да, хIана аьлча центральни усадьбе из хиларца цу совхоза дукхагIа мел бола кулгалхой, керттера специалисташ цунна чубоагIа — 26 коммунист (хIанз 20 мара вац уж. цу собране сопам а баь, къаьстта шоай юхханцара парторганизаци йир хIанзалца цу юкъе хиннача юртарча хьехархоша).

Лоацца аьлча, гIулакхаш тоаде, шоай совхоза вахара массайолча сфере хулаш йоагIа перестройка сихъе, цох йола опыт Iоае, цун гIулакх айде йиш а таронаш а йолаш хиннай из парторганизаци а цун бюро а. Тахапарча социалистически демократе хьабийллача кердача бокъоний наькъ тIа яланзар, цул совгIа, цхьайолча лоархIамеча позицешка диллача, кIезиг-дукха тIехьашка а яьлар. Из гуш да къаьстта укх тIеххьарча шин шера йолча совхоза экономически гIулакхашка хьежача.

ДIайолалуча хана дика йолаеннаяр укхаза экономически сферера перестройка, из хьахьокх укх статистически даннеша. ДIадахача 1986 шера (эггара хьалха) цхьа миллион хиллал сом пайда бир совхозо. Планал дукха совгIа дIаделар дулх, шура. ВIалла ца хиннача тайпара лакха хьувкъамаш чуийцар кхашкара. Цу шера совхозо паччахьалкхенна дIаделар 9112 тонн ялат, дIаяхьийтар 13054 тонн шекара свеклаш (план 11350 т.). Планал дукхагIа дIаелар коартолаш, генараш, кхыйола культураш.

Беций из перестройка наькъагIа баьккха гIа? Нагахьа санна ер шу а дIадахар санна совхозо чакхдаьккхадаларе, хIанз ши миллион сом уллаш хургдар кассе.

ХIанз шоаш а цецбаьннаб шоай совхоз сел тIехьайисарах, сихха кхеста йолаенна экономика чарх цIаьхха цхьан метте лувжа йолаяларах.

Хьожаргда вай укх шера кхашкара чубенача хьувкъамга а хьайбай боахамерча 10 бетта итогашка а. Дика яц уж. Ялат дIадалара план аханел совгIа мара кхоачашъьяц (план — 8300 тонн, дIаденнар — 4200), генараш, план — 1457 тонн, дIаденнараш — 450 тонн. Дулх: план — 567 тонн, дIаденнар 546 тонн. Шекара свеклайн коартолийн планаш мара кхоачашйинзар совхозо. Ала деза, «бехке» да Iалам а. Йоккхийча участкаш тIа бIаьсти юха дIаде дезаш хилар кIа а мукх а. Цу гIулакхо 46.600 сом зе дир боахама. Хиннад кхыдола объективни бахьанаш а.

ХIаьта а дIадахача шера а мича хиннай бIаьсти а ахка а кхы «догкIаьдагIа». Цу тIа юкъ-юкъера района совхозаш хержаш, цхьаннеца «дикагIа» шоллагIчунца «вогIа» болаш мича хьийжаб из малх а. БIайха ма баьгабий из «Экажевский» совхоза кхаш тIа а. Цига мишта вIаштIехьдаьннад планагIа 29 мара ца йоагIача хIара гектара тIара 61 центнер йолаш хьажкIаш чуэца, хIаьта 26,8 центнер (план — 18) йолаш ка бола ялат чуда?

ТIаккха Социалистически Къахьегама Турпала Кодзоев Бахьауддина, Евкуров Лахана кулгалдеча бригадера лакха хьувкъамаш даьна кхаш? Уж а мерцадеций маьлхо? МаIан долаш дац хаоттам бехке бе гIерташ, цхьабараша дувца къамаьлаш.

Нийса йоахар коммунисташа: малх, хаоттам бехке бац цу деша. Беррига бехк — вай мелал. Из бакъдолга тешал деш дукха масалаш а доаладир къамаьл даьраша.

— Укх шера вайна тIадиса Iаьдала декхар (4100 тонн ялат) дуккха а кIезигагIа хургдар, — аьлар керттерча агронома декхар кхоачашдеча Чумаков Мухьмада — нагахьа санна ка бола ялат чуэцача хана кхай тIа вай из дукха доаладьдеnаре, хьажкIаш а хургьяр агрономически служба (со а цу юкъе а волаш) фийла хиннаяларе. Фу бахьан да хьажкIий хьувкъам сел эсала хилара? Массанахьа а бIаьсти ялаташ дIадув ха чакхйоалаш латтача ханна мара хьакхачанзар вай совхозе доазол дехьарча селекцех йола дIаюв хьажкIаш, — йоахар дIахо Чумакова. — Уж ерригаш а тIехьа кхачача сортех а хиннаяр. Ха дIайодандаь сих а денна, тIехьа-хьалха кхача сорташ ца лохаш катехха вай уж дIайийра 2190 гектара тIа Кхача кхензар цар. Иштта йоайир хьажкIаш. Iалам бехке долаш хIама дац. вай воаш мара. ХIаьта а хьатIадоагIача шера хургболча хьувкъама еллача лардо сатувсийт: укх шера тIадиса декхар а дIалуш пятилетка кхоалагIа шу вай дика чакхдоаккхаргхилларга.

Чумакова дувцар бакъдар да. Из гIалат хьалхе а дIадаккха йиш йолаш дар, нагахьа санна партийни организаце цIенхаштта из дош айдаьдаларе (цу хана агроном кхывар вар).

Кхыдола лоархIаме дешаш а проблемаш а йисай партбюро теркам тIа ца бодаш. Царех керттераяр — подряд. ЙоагIача тайпара шийн моттиг дIалаьцаяц цо укхаза хIанз а. Цул совгIа, шоашта ца деззаше а «лакхера» шоашта низагIа тIатетта хIама лоархI цох наха, йоахар коммунисташа. Цун бахьанаш а дувцар.

— Ловзар леладу вай цу подрядаца, — аьлар экономически отдела болхлочо коммуниста Беков Мухьмада. — Цун чулоацамах нах бокъонца кхетаргбола гIулакх даьдац вай. ТIаккха шоаш ца кхета, ца йовза форма дIатIаэца лац дукхача шерашка цхьан схемагIа болх беш хьабоагIача наха. НийсагIа хургда: вай совхозе подряд яц, аьлча. Нагахьа санна из хиннаяларе, вай экономически хьокхамаш иштта кIалдиса а хургдацар.

Из дош дисад совхозе цIенхаштта ца айдеш, тиннад из партбюро лергах а.

Дукха дийцар коммунисташа кадрех лаьца а, къаьстта юкъерча звеноцарчарех. Бригадашка йоагIача тайпара подряд ца хилара эггара хьалха бригадираш бехке ба, йоахар собране. ХIана аьлча шоаш а кхетац уж цох ах-дийша е вIалла ца дешаш а боландаь, е цох нах дIакхебе тIера а бац уж. Дийшача специалистащца «къоnъе» еза бригадаш. Из укхаза кхайкаду дукха ха я, бакъда эргадоалаш хIама дац, из эргадаккха тохалуш саг а вац. Партийни балха повестка хьалхарча пункте латта езар из. Бакъда, цу гIулакха тохалуш яц е совхоза партком а е вай ювца партбюро а.

Из сурт да фермашка а. Цхьаяраш ца хаддаш дика хьокхамаш доахаш я, шоллагIъяраш ца хаддаш тIехьаIосаш я. Из «къоарзал» а я кадраш-специалисташ цига керте ца латтандаь. ЦIаккха хьал ца йоалаш хьайоагIаш я № 4 йола шурий, чуоттадаь доахан кхоаба фермаш. ХIаьта а цун бахьан лохаш саг вац, хабар дувцарал совгIа.

ХIанз хьожаргда вай социальни сфера гIулакхашка. Белгалъяллал эргалонаш-м хиннай укхаза, къаьстта культурно-бытовой объекташ хьалъеча. Укх тIеххьарча хана урагIдахад укхаза совхоза болхлошта лаьрхIа 12 дезал бахаргбола цIенош, болх беш я городерчарца а нийсъе мегаргйола 80 бера лаьрхIа сад, быта цIа, баш. хьайийллай лаваш ю цех, кастта болх бе йолалургья 300 балха моттига лаьрхIа комплексни промышленни цех, хьалдеш латт культура ЦIа, цхьаькха берий беш, кхыйола социкультбыта объекташ. Из дика гIулакх хьаллаца а дIахо кхы а лакхагIча боарам тIа даккха а дезарех да, йоахар собране.

ХIаьта а цу цхьан проблема тIа лоаттабаь Iе йиш яц партийни теркам. Дукха оагIонаш я цо йоакхо е езаш.

ЙоагIача тайпара перестройкана юкъе ца йоалаеш йисай совхоза самодеятельни а кхыйола общественни а организацеш. ВIалла йий ховш яц, масала, комсомол. Йоацаш я цун «Прожектор», доацаш да цун пенгазет. хIама гунахьа доаца саг санна лел цун секретарь Осмиев Мухьмад а. Хьанаб бехк? Цу организацена кулгалде дезача партбюро, парторганизаце ба-кх.

Дувца а дезац, дукха Iайнай совхозе партийни балха тIа проблемаш. Вай вийцача Арчаков Мухьмада вIаштIехьдаьннадац из болх лерттIа дIабахьа. Къонал, керда знанеш, дукхагIа хьинар дола саг эшаш болх ба из.

Иззамо вола саг коммунисташа харжа а хержар партбюро секретаралла. Из ва лакхера дешар дийша цу совхоза экономист, къона коммунист Беков Хьусен. Общественни хьинар долаш, аьнна доши гIулакхи цаI долаш саг ва из. Иштта яр собране цунна енна характеристика а. Шийх даь тешал цо дикача гIулакхашца бакъдергхиларах тешаш да тхо а.

М. ЗАНГИЕВ.
тха собкор.

Оаха яздаьчун лерагIа

«АТТА КIАЛХАРБУВЛИЙТ»

Иштта цIи а йолаш яр укх шера 29-ча сентябре «Сердало» тIа араьнна критически корреспонденци. Цу тIа дувцар Назрановски СПТУ-14 кулгалхоша леладаьча харцахьча гIулакхех, из шоашта гушше училища партийни профсоюзни организацеша де дезар ца дарах, коллективе морально - психологически хьал во хиларах. Цу гIулакха бехке бола кулгалхойн цхьабола болхлойн доагIIа жоп хьа ца дехаш шоай лоIамагIа балхара мукъабалийтарах.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад КПСС Назрановски райкома секретара Л. Амерхановас. Цо язду, корреспонденце тIа дийцар бакъда, яхаш. Из йийцай, НГIАССР профтехобразоване Госкомитета председатель новкъост Юрченко юкъе а волаш, училища коллективе. Цига боагIIаш бола принципальни мах бир директор хиннача Ю. Арапиева леладаьчун, коллективе из бахьан долаш эттача морально - психологич е с к и хьала. Парте райкомоде дезар даьд СПТУ-14 кулгалдарен партийни организаци чIоагIъяра. Парторганизапе секретаралла хержав А. Точиев, училища директоралла хьожаьй парте райкома отдела заведующи хинна Г. Оздоева. Училища партийни организацена тIадиллад балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалийтарах, харцахьа гIулакхаш леладарах КПСС член Ю. Арапиев партийни бехктокхаме озара дош дувцалга.

Новосибирски областе паччахьалкхен транспорт шоашта болча пайдана лелаеча хана хьалийцача водителий материалаш тахка, аьнна дIачуеннай Назрановски РОВД.

Редакцена жоп деннад Нохч - ГIалгIай АССР прокурора заместителa А. Шевцова. Цо язду, шоашта болча пайдана «КамАЗаш» лелаяьча водителашта Ш. Хидриевнен А. Албогачиевнен духьала уголовни гIулакх гIоттадаьд, аьнна. Назрановски РОВД ОБХСС болхлоша тохкам беш я материала тIа йийца кхыйола факташ.

ВАЙ—ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

БЕРРИГАЧА МЕХКА НОВКЪОСТАЛЦА

Ленински къаман политика леррагIа кхоачашъеш хiлар бахьан долаш вайна юкъера дIадаьннад «мехка йистошкара къамаш», «тIехьадиса къамаши халкъаши» яха дешаш. Из дерриге къаьгга хьагойт вайга Сийлахь-боккхача Октябро котало яккхалехьа Российски империе колониальни йистошта юкъе эггара тIехьайисачарех хиннача Нохч-ГIалгIайчено. Вай республика дIахьалхашка аха геттара къеча хьал тIара дIайолаелар. Промышленни оагIонга диллача укхаза дегIаена цхьа город Грозный мара яцар. Ерригача промышленностах 95 процент укхаза яр. Цул вокха территоре тIа Октябрал хьалхарча хана промышленни предприятеш яцар, моттигера бийдали юрта боахама продукташи чакхйоахаш йола зIамига кустарни мастерскеш мара. Промышленни капитализма стадех чакх ца яьннача къаман районашка социализмага ялара гIулакх шийн тайпарча хьалашка кхоачашдора.

Нохч-ГIалгIайчен халкъашта безамца дагаух хьалхарча пятилеткай сийлен шерашка вай республике Москвера, Ленинградера, Уралера, Украинера, Поволжьера, иштта мехка кхыча районашкара хадданза хьакхахьийта оборудовани, болх бе иха квалифицированни кадраш, инженерно-технически болхлой, агрономаш, зоотехникаш, Iилманхой, партийни, советски болхлой, хьехархой, лораш.

ДегIадаьхкача къамаша, эггара хьалха эрсий халкъо, цун болхлой класса кхыдолча тIехьадисача халкъашта санна Нохч-ГIалгIайчен халкъашта а шийн оагIорахьара цIенача дег тIара новкъостал дора, ше а геттара чIоагIа ялат, барзкъаш, техника, специалисташ эшаш йоллаше а. Цу хьалашка новкъостал де чIоагIа низ а денал а эцар. ХIаьта эрсий халкъо из дора тIехьадиса къамаш политически, социально - экономич е с к и, культурни дегIаухалга сихдар, капиталистически стади юстара а юташ социализмага довлара Iалашдар духьа.

Вай республика къахьегамхоша дегIаьхкача республикай новкъосталца социалистически экономика хьа а еш, кхыча областашца, республикашца экономически бувзамаш кIоарг а деш, шер а деш шоай дакъа юкъекхухьар социализм хьалъяра дола халкъа юкъара дешаш къестадеча. Масала, Советски Iаьдал эттача хьалхарча шерашка Грозненски мехкдаьтта промышленносто топливни кризис эшаеча, тIаккха мехка индустриализаци еча, советски экспорт дегIакхувлача дикка дакъа юкъедихьад.

Нохч-ГIалгIайчене мехкдаьтта доаккхача, къаьстта из чакхдоаккхача дуккха дика методаш хьакхеллай, хIаьта цунах, дикагIйола опыт йовзийтара, керда техника, технологи юкъекхувларах йола школа хилар. Укхаза хьа а кхелла, дегIа а доаладаь вахаре шоай моттиг дIалаьцай вай мехка дика довзача кердадараша. Цар даьхен мехкдаьтта промышленность дегIакхувлача лоархIаме моттиг дIалаьцар. Республика мехкдаьтта промышленноста исторе кIезига бац технически прогресс яра тIехьа къовсам лоаттабаь новатораш, социалистически экономика дегIакхувлара гIулакха дукха низ а хьинар а дIаденна нах.

ТIом хилалехьа хьалхарча шерашка Нохч-ГIалгIай АССР ерригa промышленность дегIаахара белгало иштта яр. — укхаза эггара хьалха хьахилар мехкдаьтта доаккха, из чакхдоаха, царна гIулакх ду доакъош (машинаш ю, металла сбработка ю, хьун обработка ю, химически производство), тIаккха — яйгача промышленноста доакъош (швейни, кога гIирс бу), хIаьта юрта боахама продукци яккхара боарам дегIаахарца кхачан промышленноста предприятеш хьахилар.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР халкъа боахам Советски Союза боахамах, мехкарча цаI йолча халкъбоахама комплексах дIакъаста йиш йоаца дакъа санна, планагIа нийсса хьа а хинна. толаме дегIаух. ХIара советски республика боахам юкъарча экономиках къаста йиш йоаца дакъа санна мара толаме дегIааха йиш яц яха Ленина положени нийса хилар къаьстта чIоагIа хьагуш да вай мохк дегIаахара хIанзарча этапе. Мехка производительни низашта интернационализаци яра, республикашта юкъера экономически бувзамаш дIахо чIоагIдара кIийлен тIа къамаши халкъаши вIашкаозаро керда масштабни характери тIанийцай. Социализм хьалъяра хьалхарча этапашка дукхагIа дегIадаьхкача халкъаша тIехьадисачарна цхьан оагIорахьара новкъостал даь дале, хIанз цар дукхагIча даькъе массе а оагIорахьа дIахьа новкъостал ду. гIулакхаш леладу. Вай мехка ерригача республикашеи экономически районашеи массаза шоайла айхха производственни бувзамаш леладу. Цар экономически вIашийладеш дола гIулакхаш хадданза шерлу, чIоагIлу, иштта дегIаух цхьан республикера вокх республике тайп-тайпарча продукцеца поставкаш елга.

Масала, союзни автономни республикай, областий, краяй, вай мехка экономически районий, бIаь совгIа йолча городашкарча предприятешка хьаль тайп-тайпара продукци Нохч-ГIалгIайчен заводашка, фабрикашка, хIаьта иштта гIишлон организацешка хьаухийт. Шийн аргIагIа вай республика СССР 30 совгIа йолча экономически районашка дIаухийт республике хьаль тайп-тайпара продукци. Цул совгIа, республика шийн продукци Европа, Азе, Америка, Африка бIаь мехка дIаухийт. Цо къаьгга хьахьокх вай республика къахьегамхоша Советски Iаьдал эттача шерашка даьхача доккхача толамашка ерригача вежарашха йолча республикай доккха къахьегама дакъа юкъе долга. «Вай хьа мел даьр, — аьлар парте январски (1987 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева, — юкъарча къахьегамца хьадаьд. Нагахьа санна цхьан регионе мехкдаьтта доаккхе, кхыча регионо цунна ялат кхухьийт. Боамби хьалкхебечарна машинаш лоаттаю. ХIара ялата тоннаца, хIара дошо граммаца, хIара боамбе, кIора, мехкдаьтта тоннаца, хIара машинаца — чоалхане йоацачунгара универсальничунга кхаччалца дерригача советски халкъа, беррига мехка, ерригача дуккхача къамех йолча вай Союза къахьегама дакъа да.

Вай мехкарча дерригача къамаша, халкъаша вежарашха новкъостал дар бахьан долаш Нохч - ГIалгIай АССР-ах лакха дегIаена экономика, культура йола республика хьахиннай. Республика халкъа боахаме керттера дакъа промышленность я. Цо, ерригача общественни продукта кхаь дакъах ши дакъа хьаду. ХIанз республика промышленносто цхьан балха кIира духхьал 1922 шера еш хиннар миссел продукци хьаю.

Советски Iаьдала шерашка дикка хувцаеннай цун отраслеви структура. Традиционни доакъошца (мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача) цхьана хьа а хинна дегIадаьхкад керда — мехкдаьттахимически, микробиологически, электроэнергетически машинаш ю, прибораш ю, электроинструментальни, яйгача, кхачан, промышленноста, иштта кхыдола доакъаш.

ХIанз республике дикка дуккха производства средствашин халкъбоахаме эша хIамаши хьаеш йола 137 промышленни предприяти я.

Республика промышленноста эзар совгIча тайпара промышленни продукци арахец, хIаьта цунах дикка дукхагIа дола дакъа вай мехка районашка, доазол дехьарча мехкашка дIаухийт.

Укх тIеххьарча ткъаьитт шера республика территоре тIа промышленность дIа-хьа нийсъяра гIулакх тоаденнад. Керда хьахиннача городаша, промышленни центраша овлангара хийцад республика экономически куц-сибат. ТIом хилалехьа хьалхарча шерашка Нохч-ГIалгIайчен экономически карта тIа хьахинна Малгобек тахан мехкдаьтта доаккхача промышленноста районех цаI я. ХIаьта Гудермесс — лоархIаме машинаькъа узел, промышленни центр. Аргун яхача городе машиностроене, гIишлон кхачан индустри хьалй. Карабулак яхача болхлой поселках газ йоаккхача промышленноста центр хиннай. Назрань яхача городе дегIаух машиностроительни, яйга промышленность. Чири-Юрте керда цемент йоаккхаш дола дакъа дегIакхувла доладаьд.

Республика экономика болхлойн гIулакхера нахи дукхагIа а хулаш дегIанхай. Масала 1940 — 1986 шерашка уж биазза дукхагIа хилар. ХIанз республикерча берригача болхлоехи гIулакхерча нахахи 55 процент нохчийн гIалгIайн ба.

Къаман кадраш, шийн болхлой класс хьакхолларн дегIакхувлари — из социализм хьалъечара лоархIамегIбола хьокхам, КПСС ленински къаман политика вахаре кхоачашъяра хьокхам ба.

Ленински кооперативни план леррагIа кхоачашъяр бахьан долаш Нохч-ГIалгIайчен юрта боахаме а овлангара хувцамаш хиннад. Ахархой итташ эзараш зIамигача боахамашта метта лакха къахьегама овсарле йолча даймехка техникаца Iалашдаь дола доккхий социалистически боахамаш хьахиннад. Республике хьа а яь дегIакхувлаш я агропромышленни комплекс.

Коммунистически парте, Советски правительства геттара доккха новкъостал дар бахьан долаш леррагIа кхоачашъю колхозаши совхозаши, эггара кердагIйолча техникаца Iалашъяра, лаьтташта мелиораци яра, лаьтташи хьайбаши леладара химизаци яра, производстве Iилмана карагIдаьннараши. дикагIйола опыти юкъекхувлара, специализации концентрации кIоаргъяра, юрта боахама болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоадара, цар балха стимулировани яра дола балхаш шердара йола комплексни программа.

Республика экономика дегIакхувлача даьха толамаш капитальни гIишлош яра йола йоккха программа кхоачашъяр бахьан долаш да. Советий Iаьдала шерашка цун халкъа боахамга 11 миллиард сом ахча дIадахийтад, цунах дукхагIдола дакъа промышленни предприятеш, юртбоахама лоархIам бола геттара йоккха объекташ хьалъеча,. болх беш яраш эргаьхьа - тоаеча, транспорти бувзамн дегIакхувлача дIаахийтад. Духхьал 1950 — 1986 шерашка республике хьал а яь, болх бе йолаелар 240 гаргга промышленни предприятии производствои.

Общественни производство дегIаахара кIийлен тIа хадданза дегIанхай Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой материальни культурни хьал-таро а.

Лоацца аьлча иштта я Сийлахь - боккхача Октябра 70 шера республика социально - экономически дегIаахара итогаш. Уж толамаш — КПСС Центральни Комитета, Советски правительства массаза йоакхо ярах, областной партийни организаце политически организаторски болх барах, болхлой класса, колхозни ахархоша, халкъа интеллигенце турпале къахьегарах, вай мехка дерригача халкъаша новкъостал дарах хьахиннад.

Цхьабакъда республике дIадахача шерашка лаьр цун потенциальни таронашка. вай парте апрельски (1985 ш.) Пленума, XXVII съезда, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеи дIадехарашка хьежжа дац. Цига йийна дукха халонаш, къоасталнза йола проблемаш, меттахьара ца доалаш сеца латтара явленеш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V-ча пленуме (1987 ш. апреле) белгал ма даккхара, вай Нохч-ГIалгIайчен экономически социально - культурнин вахара йоагIаш а я. Уж республике белгалъяла йолаелар 70-ча шерашка, 80-гIа шераш доладелча. Цу хана хоалуш лохъелар экономика дегIаахара темпаш, къахьегама овсарле, иштта кхыдола эффективноста хьокхамаш телхар, производстве мела юкъекхувлар Iилман-технически прогресса карагIдаьннараш. промышленностен юрта боахамен фондоотдача кIезигъелар. экономике диспропорцеш чIоагIъелар. производственнии социальнии сфераш дегIаахара боарамашта юкъе йоккха юкъ еллар. Дикка дукхагIа хилар хьалъяь яланза йола гIишлоши дIаоттанза йола оборудовании.

ЦУ ХЬАЛАШКА партийни, советски, боахамий, планови органий, берригача къахьегамхой лоархIамегIдола декхар хьалда уж дика йоаца тенденцеш эшаярах, ерригa потенциальни таронаш республика социально - экономически дегIакхувлалга сихдара оарцагIъяхарах латт.

Цунца дувзадена овлангара еча перестройка гIулакх къаьстта ирденнад. Из кхоачашдара керттера лостамаш, участкаш къоаста а яь. царна беррига низ тIаберзабе беза. Царна юкъе лоархIамегIъяр я экономика — сага деятельноста керттера сфера.

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решене керттера положенеш республике хIанз долчунца ювза а ювзаш, белгалдаккха деза, меттахьа ца доалаш сеца латтара явленеш эшаяра партийни, советски, боахамий органаша, Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегамхоша шоай оагIорахьара хьинарегIдола де дезараш тIа а ийца, уж кхоачашде дезаш хилар.

Къахьегача наха шоаех вахара дай лоархI, паччахьалкхен тахаенна, хургдолчунна, социализма кхелашта хьалхашкара шоай бехктокхам кхетабу. Цар перестройка шоай дулха-цIех дола гIулакх санна тIанийцар. КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленуме белгал ма даккхара, перестройка чоалханерча хьалага. новкъарленашка хьежа доацаш идейнии моральнии котало яьккхай, шеръеннай, кIоаргъеннай. Цу дерригне белггала доагIар хьалу, боахамера хьал тоалуш доагIа, дикача тенденцешка низ болаш латт.

КПСС XXVII съездо, хьаIоаяьча геттара йоккхача производственни потенциалах биззагIа пайда эцара, сага фактора хьинар айдара наькъаца экономика дегIакхувлалга сихдара декхараш белгалдаьхар. Хьалхашка декхар оттадаьд — организационно - экономически социальнии резерваш оарцагIъяха, экономика ерригача звеньяшка кхы а эффективнегIа доалделга Iалашде, организацеи управленеи ерригa система хьадда тоае. Интенсификацеи Iилма - технически прогрессеи базе мехка экономика кердача этапага яккхаро хIара республика юкъарасоюзни фонда юкъехьош дола дакъа дикка лакхде, цаIйолча халкъбоахама комплекса доазошка цун материальнии духовнии потенциал дукхагIа хилийта лерхI.

Нохч - ГIалгIай АССР 1986—1990 шерашка промышленни производства боарам 21 процент лакхбала беза, кердача дикача боарам тIа яргья социальни сфера. Яйгача промышленносте 30 процент дукхагIа продукци арахецаргья, цу боарам тIа кхаччалца дукхагIа товараш арахецаргда моттигерча промышленноста предприятешка. Республика ерригa юрта боахама продукци 18 процент дукхагIа яккха лерхI. Шозза дукхагIа хьалкхеергья комсаш, баьца комараш, сомаш, коартолаш 46,3 процент дукхагIа, баьцадаараш —17,8 процент, хIаьта хьайбаши коа тIара оалхазараши — 28,6 процент.

ШийтталагIча пятилетке а кхы дIахо а республика экономика дегIакхувлара белгалъяь программа кхоачашъеш цхьайола чоалхане, социально-экономически проблемаш къоастае езаргья, хIаьта царна юкъера эггара лоархIамегIа я мукъа къахьегама ресурсаш балхаца Iалашъяра проблема. Баха нах балха уттабара боарам лакхбе лерхI йолаш йолча производственни потенциалах биззагIа пайда ийбара, оборудоване балха коэффициент лакхъяра, цIагIа болх белга шердара, районашка моттигерчен яйгачен промышленноста предприятей филиалаш хьаеллара, дезала подряди, кхыйола мероприятеши шерра юкъекхувлара чотагIа. Цул совгIа, керда предприятеш хьалъе, хьалха республике ца хинна промышленни производства бIарчча доакъош хьаде лаьрхIад.

Из белгалъяь программа кхоачашъярца шийтталагIча пятилетке общественни производства сферана кхы тIа 77 эзар гаргга саг юкъеозаргва. хIаьта 2000 шерага — 90 эзар саг.

С. ЗОЕВ,
Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета политэкономе кафедра заведующи.
Л. ТАМАХИНА.
университета политэкономе кафедра доцент.

«Агитатора блокнота» аргIанара номер

Укх деношка араьннай «Агитатора блокнота» аргIанара 22 йола номер. Цу тIа кепатехай «Тхона дика хет», «ДукхагIа порядок хиннай» яха корреспонденцеш. Цар автораш Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЛЧ-24 яхача установка вокхагIа вола оператор В. Чирваи «Майская» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрика болхло В. Вахидови ба.

«Агитатор, беседа чакхъяккха» яхача рубрикана кIала кепатеха я «Кхом белга дикача даь оамал» яхача а кхыйолча а темашта лаьрхIа методически разработкаш. Пропагандисташта долча новкъостала кепатеха я Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета доцента В. Баулина «Дерригача хувцамий лоархIаме фактор» яха статья. Журнала оагIонаш тIа шоана корргья «Революцеи мурд» яха исторически Iилмай кандидата Х. Хизриева статья, кхыйола материалаш.

Ветеран тахан а~посте

Хала ха яр вай мехка 1942 шера эттар. Бухь билла чувоагІаш вар моастагІа, гаргакхаьчавар из Къулбаседа Кавказа. Цу халача хана зІамига а воккха а оарцагІваьлар Даьхе лораяра. Царех цаІ вар хІанзза кхийна ваьнна нохчий зІамига саг Идрисов Іарби а.

— Мехка Даьхенна хало тІаэттача хана вайнаьха кІантий, денал, къонахчал ца дохкаш, шоай синош ца кходеш чакхбийннаб. Нийса да Іа лаьрхІар. — аьлар Іарбега цун дас Идриса, Советски Эскаре ший лоІамагІа ваха воаллар ше, аьнна воІ шийца дагаваьлча. — ГІо, кхыбарел эсалагІа а ма хилалахь, вай къаман, тайпан сий а ма дожаделахь.

КІезига-дукха дийша вола зІамига саг Грозненски пехотни училище хьожаву военкомо. Лоацъяьча программагІа деш курсанташа. Лейтенант а волаш дийша ваьнна Іарби хьожаву пхелагІча донской казакий дошлой корпуса сабельни взвода командиралла.

Лакха говзал йолаш кулгалду Іарбечо ший взвода, шийгара денал, майрал гойт, атаке болхача дошлой хьалхарча мугІарашка хул из даим а. Дукха ха ялалехьа вай мехкахочоа лу салташа эггара дезагІа лоархІаш дола тІема совгІат — «За отвагу» яха медаль.

МоастагІий юхалохкаш дІакхоач взвод Солдато-Александровск яхача городе. Из мукъайоаккхаш Іалаьмате чІоагІа лаьттача тІемашка вокхагІволча лейтенанта Идрисов Іарбечо гойтача денала, къонахчала, командирски говзала беза мах беш цунна лу Даймехка тІема І-ча степена орден. Бакъда, из хьаэца-м кхец вай мехкахочун. Хала чов а йий, госпитале вуг из. Цига цунна тІехьакхоач из деза совгІат а.

Госпитале дарба а даь вийрзав, аьнна, хетача Іарбена бокъо лац кхы фронте ваха, ІІ-ча группа инвалид а вий запасе хьожаву из. Цу хана деиз къахьегама фронте волаш хьавенав Іарбе пенсе вахалца. ЦІей долча дийнахьа цун наькха тІа лепаш хул лакхе йиййца хьалхара медали ордени, цул совгІа кхы ялх медали. Школашка, профтехучилищашка деша дагІа бераш долча касткаста воагІа Идрисов Іарби, дукха да цун дувца. Хьехамча а волаш тахан а тІехь мугІаре латт тІема а къахьегама а ветеран.

СУРТА ТІА: І. Идрисов.
Р. АУШЕВА сурт.

«ЦІеча Седкъа» ордена кавалер

Къаьстта сий а боккха лоархІам а болаш, бехктокхаме декхар да Советски Эскаре гІулакх дар, Даьхе моастагІчох лораяр. Ший са ца кходеш гІаьрахоех латаргволаш хила веза Советски Даьхе лораер. Уж оамалаш дегІ дизза йоаххаш ба тахан Советски Эскаре гІулакх деш, интернациональни декхар кхоачашдеш бола кагий нах. Царна юкъе кІезига бац вай мехкахой а. Денал, хьинар, къонахчал долаш, тІема а политически а кийчо ІалаьмаІе дика йолаш а ба уж.

Вайнаха юкъе кІезига бац дика къонгаш хьалкхебаь, царна нийса кхетам бенна дайи ноанойи. Масала, царех ба СурхотІа бахаш бола АушевгІар Сулеймана Салмани цун сесаг ХІажари. Дика дезал кхебаьб цар — деррига а итт бер. Салмана йоІ Хадшат СурхотІарча № 2 йолча школе хьехархо я, цу школе физрук а волаш болх беш ва Хьасан, цунца цхьана Московски гІишлон техникуме заочно дешаш а волаш. ВоккхагІволча Мухьмада Къулбаседа-ХІирий паччахьалкхен университети шоллагІволча воІо Хьусена г. Орджоникидзера горно-металлургически техникуми йистеяьккхай. Шаккхе а хьаьнала болх беш ва халкъа боахаме. Эггара зІамагІвола Салмана воІ Муса Советски Эскаре гІулакх деш вола шоллагІа шу да. Вожаш а школе дийша йистебаьннаб. СурхотІа тІема-учетни истола начальник а волаш болх беш ва дезала да Салман ше а. Итт дезалхо кхеваь ча нанна — ХІажара — «Нана-Турпал» яха орден еннай. Иштта белгалдаьккхад уж дезал хьалкхебеш цо хьийга къа, хало. Боча да наьна из деза совгІат, из даларах доккха баркал йоах Советски Іаьдала. Иштта дика тІехье кхеяь нах дуккха а ба СурхотІа. Из доккха беркат а ираз а да. Салманан ХІажаран къаьстта боккха кхаъ хилар дуккха ха йоацаш. Советски Эскаре дика гІулакх а даь цІаькхаьчар цар виълагІа вола воІ Іийса. Аушев Салмача Іийса ваьв 1965 шера СурхотІа. Укхазара юкъера школа йисте а яьккха, г. Орджоникидзерча горно-металлургически техникуме деша эттар. Из чакхъяьккхай 1984 шера. Промышленно - граждански гІишлош яра специальность елар Іийсайна, хьанйцар диплом а. Цу шера Советски Эскаре гІулакх де вода къона специалист. Иштта дІаболалу Іийсай бІухочун никъ. ГІулакх деча юкъа къаьгга гучадаьлар зІамигача сага денал, говзал, хьинар, сакхетам, эздел. Дукхавезалу из новкъосташта. Иван, аьле шоай бочагІйола цІи тулл цох эрсий кагийча наха. Эскаре гІулакх деш волча юкъа из хиннав тІема машинай отделене командир. цул тІехьагІа дика тІема а политически а кийчо, говзал караерзаяьча Іийсайх взвода командира заместитель вир. Командованес кастта баркал а кхайкадир цунна. Из дар вай вежарашха йолча Афганистане ший интернациональни декхар кхоачашдеш вай мехкахо волча хана. Цига ший декхар дика кхоачашдарах Іийсайна деннад Паччахьалкхен доккха совгІат — ЦІеча Седкъа орден. Цул совгІа сийлен грамота а еннай бІухочоа. Са къамаьл хилар Іийсайца. Аз даьча хаттара жоп луш Іийсас дийцар:

— Тхо ухийтар душманаш гулбенна кишлакаш мукъаяха. АргІанарча операцена кийчдир тхо. Соца вар са новкъост Межидов Хьамид. Блокада йолайир оаха кишлак мукъаяккхара. Къоргашка бІехелаш санна теба багІар душманаш. Атта дацар царна тІаваха, дов де. Тхой йолча тІема говзалца бора оаха тІом. Шокарч а етташ. юкхе гІолла тІехдувлаш дІаухар душманий топий пхорч. Пхо а кхийтта боккхача кхерех дІауха кагий гаргилгаш етталора кулгех а, дегІах а кертах а. БІаргашта ца кхийтача-м уж сел новкъа а дацар. Тхо командира деннача амарагІа атаке дахар. Из вар капитан Петр Егоров. Кишлакаи тхонеи юкъе йиса хургъяр 500—400 метр. Дов а деш. тІехьашкабувла баьлар душманаш. Бирсденнача оакхараштa тара бар уж. Ийрча дар лийгабаьдарий сибаташ а. Оаха цу операце каравоалаваь 14 душман лагере Іочубигар. Кхы де хІама доацаш церграш хьекхайора цар, бІаргаш къерзадора. Ераш да-кх уж оакхарий, аьнна хийтар сона. Кишлак сихха мукъаяьккхар. Цхьа бола душманаш тІехьара тІа деш дов а долаш байдда хІалхарабаьлар, дІабахар. Задани дика кхоачашъярах деза совгІаташ делар тхоцарча цхьаццаболча бІухошта.

— Из операци чаккхъяьккха бутт совгІа ха яьлча, — дІахо дувц Іийсас, — шоалгІа тІема операци е аьнна амар хилар, тхона, цигара кишлак а мукъайоаккхалга дар тха декхар. ХІанз-м тха хІаране тІема опыт а, тІема практика а дикагІа яр хІалхарчул. Кишлака тхо гаргакхаьчача хана етта йолайир тхона топаш. Цу хана а вар соца новкъост Межидов Хьамид. Кишлака дІатІакхача цхьа 700 метр хила мегаш юкъ яр. БІаргагора доккхийча тІошта тІехьашкара хІалкъеда душманий кортош. Нийса кхетар аз етта гранатомет. Топ хьожаяь лаьтта цхьа лакха душман вежар. Сийна ала ара беттача гранатомето хьадир ший гІулакх. Дов дикъделар тхона юкъера. Керта чу латтар «котвалар» яха дош. Душманаша детта цІогІарч, топий таташ, тІемо корзагІдаьха кишлаке Іеха жІалеш — деррига а вІашагІъийнадар. Цига цІаьхха, цхьа миноте дагадехар сона вай юртахочо Мандречоа цун дружинника Оалхазара даьха тІема илле мугІараш, книжка тІа бийца НальгиевгІар Мандречо баь СурхотІара тІом.

Сангала сийна цІи,
Яьннача дийнахь.
Из молха бикъа кІур.
Оттача дийнахь,

ДогІанца даша пхорч,
Делхача дийнахь,
ХІаьта-м ховргда-кх
КІантий хиннараш.

Цу илле тІеххьарча дешаша къаьстта а ураоттадир са дог. ХІанз бокъонца бирсвелар со моастагІчох лата. КІур эттар дов дерашта юкъе. Гранаташ а кхувсар душманаша, шоай хур-могар а дора котбовла гІерташ. Духьала атака еш хинна душманаш тоъал бар. Се латта моттиг хувца, аьнна, со велча душманий топ кхийтар сона. Балама аьтта оагІонца яьяр чов. Хеталора балам боагаш мо. Чов тоъал йоккха яр. Новкъосто йийхкар чов, санчасте дІавихьар со. Дика хьожаш хиннача лораша верзавир. Цул тІехьагІа дукха юрташ мукъаяьхар оаха душманий бандаех.

Ший интернациональни декхар дизза кхоачашдарах, тІема говзал дикз караерзаярах, Эскаре гІулакх дизза чакхдаккхарах — Аушев Салмана Іийсайна елар «ЦІеча Седкъа» орден.

ТІехь-тІайоагІача хана а Даьхенна веззача накъавала. везе вала а кийча ва патриот Іийса. Ше даьчох доккхал деш, курал еш, «со» яхаш вац из. Эскаре баха лаьрхІараштa дика хьехамча а ва. ХІанз Іийса дешаш ва Къулбаседа-ХІирий медицински институте. Институтерча студенташа сий деш а, лоархІаш а ва из. Вахара а дешара а аьттув хилба хьа — «ЦІеча Седкъа» кавалер.

Суламбек АУШЕВ.
СУРТА ТІА: Іийса Аушев.

● Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

ІУСАМА ЛЕР

ДІадахача аьхки боккха кхаъ кхаьчар Советски районе: 1943 шера июнь бетта Курски дуга лаьттача тІем тІа дакъалоацаш хиннача тха юртахочоа Мадаев Іусама денна доккха совгІат — Даймехка тІема II степена орден.

Шовзткъеи диъ шу даьнначул тІехьагІа района культура ЦІагІа дуккха а нах вІашагІкхийтта из совгІат дІаделар Даймехка тешамеча бІухочоа І. Мадаевна парте Советски райкома хьалхарча секретара Л. Дзейтовас.

42 шу дизад дунен тІа шийл къизагІа ца хиннача тІем тІа Советски халкъо котало яьккха. Цу тІем тІа денал гойта, вахаре хІара дІабоаккхаш бола ког нийса баккха гІерташ хьавоагІа Даьхен бакъ вола воІ бІухо-ветеран Мадаев Іусам.

1942 шу «Сталинградски яй». Дерригача дунен дІабайзар фашистски йовсараш эшаяь, укхаза вай баьккха толам 422 гІашлой дивизена чуйоагІача 1392 (шоашта атталла 92 полк оалар цох бІухоша) полка бувзама дота линешка хьожаш вар къона лоамаро. ТІагІолла Іаьржа ткъам лестабу Іоажал теркал ца еш, хийла кирчав из нана-лаьтта гІолла бувзама хьда саьргаш хотташ. Каст-каста хозар полка командир волча Сорокина хаттар: «Малав телефона саьрг хеттар». Лоацца дар цунна луш дола жоп: «Линега хьожаш вола Мадаев ва».

— Кхы де хІама дацар, — яхаш дагалувц Іусама. — Ша санна сигалара Іочудетталора йоккхийча топий пхорч, минометий снарядаш. Цхьан минута саца йиш йолаш бацар моастагІчунна духьала беш бола тІом. Задани кхоачашъяьчул тІехьагІа кхерамеча моттигера ма хулла сихагІа дІавала хьожар. Цхьабакъда, декхар дизза кхоачаш ца деш, цкъа дІавалаизар лоаман кІант. Хийла Іусама керта чу йоссар укх тайпара уйлаш. «Со ваь ШуйтІе, хьамсара лоамаш! Сийна цІи сох йоале а. кІант эсала хилар, аьнна шуга ца хазийта. аз дош лу шуна!». Цу уйлаша тохалолийтар салтечун майра дог, цІеро болат санна чІоагІдора цун денал.

Кавказе, Іусам ваьча юрта, цу хана укхаза хиннача С. М. Кирова цІерагІча колхозе шозза кхаьчар Мадаева гІулакх деча полка командованегара. «Баркал, дика кІант кхеварах», аьнна маІан дола каьхаташ.

МоастагІчун букъ кагбеш Сталинграле яьккхача котален сийна хиннача митинге линейни бувзама тІахьожаш вола ефрейтор Мадаев Іусам фронта тІема Совета членашца цхьана президиуме хержа вар...

Цу хана денз 40 шу совгІа ха яьннай Цхьабакъда, Іусама селхан хилча санна дагалатт уж денош. ДІаязйинча санна атта дагайоагІа тІом беш хиннача юртий цІераш: «Тундутово, Бекетовка, Лапшин беш... Павлова цІа. Мамаев курган... Командира Сорокин, Смирнов, Гончарук...» ТІаккха тІемаш хиннача моттигех дувцаш, къоалам. каьхат хьа а нийца, сихха юлл шоай а моастагІчун а позице схема. доккхача эскара даькъа штаба начальник ше хилча санна.

— Цхьан хана аз урагІа а пхорагІа а йиста моттигаш я уж. йиилургьяц заман йІоахалла, — теІІа ек Мадаева оаз.

1943 шера 5 июле Курски дуге хиннача бирсача тІем тІа хала човнаш а яь, госпитале кхаьчар Мадаев. Цигара араваьлча юха фронте ваха моганзар цунна! ХІанз а ший дегІаца тІема деза даша леладеш ва Іусам. Даймохк лорабеча денал, къонахчул гойтарах Сийлахьбоккхача Даймехка тІема І-степена орден а медалаш а яьннай бІухочоа.

Денал... Іусама цу деша иштта ду маІан; тІадилла гІулакх, хьай моттиг замо дІа ма деххара лораяр, Іо ца а теІаш, кхычо ду далар ер, аьнна, юха ца а хьежаш. Иштта я цун вахара позици.

Цхьабакъда, массанешца цхьатарра хила а йиш яц, иштта хилац вахаре. Мишта хургва машаре эсала долчунца, сом - эппазах ше вохкаш волчунца? Мадаева кулгалдеча газ лелаеча районни участке кІезига нийслацар кхоачамбоацараш. Дукха къахьийгад цо коллективе дисциплина чІоагІъе, порядок е гІерташ.

Сона ца салаш, юкъарча вахара оарцагІвала массаза а кийчаволаш хьавоагІа І. Мадаев. Наьха хьашташ лорадара дукха хІама даьд цо шийн иниз, ха ца кхоеш. Райцентра юрта Совета председатель волаш болх баьб Мадаева цхьан хана. Фу дича, фу пайда хургбар-хьогІ юрта, аьнна, уйла еш волча Іусама цкъа соцам бир Орга яхача хих тІий тилла, аьнна. Хала чот йолаш яр цу хана юрта Совета бюджет, дацар из гІирс хьабара эша ахча. ТІаккха болх чакх ца боалаш бусаргба? «Смета яц, подрядчик вац», — аьнна Іензар Іусам. Дахчанца, аьшкаца дика болх бе ховш вар юрта Совета председатель ше.

— Бус вижача, са хиларга воалар со дикагІа из тІий мишта тулларгдар-хьогІ, яхаш уйла еш, — дувц Мадаева.—ДІадоладаьр чакх ца доаккхаш Іе безам бацар. Хьалхашка увттар сурт — аз тиллача тІий тІа гІолла дІа-хьа уха нах. Мел дукха халонаш лайна яле а. тІеххьара тилла даьлар тІий. ХІанз а нах лел цу тІа гІолла, цхьаволчо-м автомашина а тІехйоаккх.

Цул тІехьагІа ОТК кулгалхо а волаш болх бир Іусама. Таганроге а ваха, ше турбаш а ена, райцентре хий диллар. Из оарцагІваларах шин улица тІа бахача наьха цІагІа электрически лампаш сегай. БІоагІий ураоттаде кран йоацаш висача. грузовой машина тІа а вувлаш, хала баьб из болх. Грознера хьавоагІаш юрта чувоаллаш моаршал хоатташ хоза кийчъяь ягІа арка ца гуш саг хургвац. Из а Іусама егІай, шийн кулгашца хьа а яь. Майрра ала мегаргда: юрта бахача наха Мадаева тІеххьарча 20 шера даьр цхьайолча йоккхача организаце а даьдац, аьнна.

Массанахьа кхача хьана гІерт из, иштта шийна хало хІана ю цо? Цу хаттара иштта жоп делар ветерана:

— СапаргІата доаккхаш дар цаІ да — аламашта хьох баьнна пайда. Цхьа чо биллал дехкеваьннавац айса къахьегарах, даьчох наха баркал аларга а хьийжавац со. ЧІоагІа ловра деррига а адам дика долчоа тІехьа гІоттаре, зулама духьаладоаларе. Эггара кхерамегІа дола зулам — тІом. Низбола герзаш Іоадаьча вай лаьттан тІа наха унзара кхерам тІатувс цо. Сона а са ниїсархошта а дайнар ма гулда кхы цхьаннена а.

...Германе Советски эскара группе гІулакх даь а ваьнна, цІавенача къонача цхьан мехкахочо дийцар цкъа цига шийна дайнар. Цигарча цхьан юрта доккха доацача хих наха дехьа-сехьа бувла тІий тилла хиннад юртарча цхьан воккхача саго. Из дІаваьнначул тІехьагІа цу тІаьх воккхача сага цІи а тилла, хІара шера юрта мел вар вІашагІкхийте цун сий деш тоаду из. басараш хьокх, юрта хьаша веча оал: «Хьажал, хьанехка тилла тІий да хьона ер».

Даймехка сий лорадеш, вахар тоадеш шийн низ ца кхобаьча Мадаева Іусама цІи цо тиллача тІаьх тиллача нийса хургдар, аьнна хет. Из да а да Іусама тІий.

А. ГАДУЕВ.

Эскаре гІулакх деш ба вай мехкахой

ХА ТІА ЛАТТ БІУХО

Пхи дезалхо хьалкхеваьв Назрановски районерча Экажкъонгий-Юрта бахача Муталиев Аюпен цун сесага Мадданен. ВоккхагІа вола Сошиъ — Тархани Ислами Советски Эскаре гІулакх деш ба. Даьхен декхар дІадала болхача хана дас-нанас даь хьехар дика дІанйца хилара тешал деш царгара уха письмош.

Дукха ха йоацаш воккхагІа волча Тархана гІулакх деча тІема даькъера укх тайпара каьхат дайтад МуталиевгІарга:

«Хьамсара Мухьмада Маддани Жабраьила Аюпи, тха тІема даькъе гІулакх деш ва шун воІ десантник Муталиев Тархан. Вай Коммунистически парте, Советски паччахьалкхено шоашта хьалхашка оттадаь сийлен декхар дизза кхоачашдеш хьабоагІа тха даькъера бІухой. Царех цаІ ва тІемеи политическии кийчон даькъе отличник вола шун воІ Тархан. Командоване дуккхаза а баркалаш кхайкадаьд цунна. Шийна тІадилла моллагІа декхар тешшаме кхоачашдеш хьавоагІа из. Оаха лоархІаш дола Жабраила Аюпи Мухьмада Маддани командоване, партийни, комсомольски организаце цІерагІа доккха баркал кхайкаду оаха шоана, иштта дика воІ оаш хьалкхеварах. Тхо тешаш да шийна хьалхашка латта декхар цо дІахо а тешшаме кхоачашдерггхиларах. Моаршал дайтар тІема даькъа командир».

СУРТА ТІА: бІухо - десантник Т. Муталиев.

ДЕНАЛА ШКОЛА

Дукха ха яц Умханов Іальви Советски Эскаре гІулакх даь ваьнна. Цига вахале хьалха ше дІадоладаь гІулакх — Грозненски мехкдаьтта института гІишлон факультете дешилга — дІахохьош ва из хІанз.

— Са вахаре эггара лоархІамегІа дола хІама да КПСС мугІарашка вахар,— яхаш дувц цо. — Из эскаре волаш хилар. Дог тохаделар са политруко дІа а вийха, цох лаьца сайга къамаьл дича. Хстаделар — могардийте коммунист яха сий дола цІи йоаггІача тайпара лелае? Эггара хьалха сай новкъосташца дагаваьлар со, тІаккха даьга - наьнага яздир. Цар могадир аз лаьрхІар.

Къона коммунист Іальви гІишлон факультета кхоалагІча курсе деша вагІа. Укх аьхки а гуйран хьалхарча бетта а хьалхагІа «Асинский» яхача совхозе соми баьцадаараш чуэцаш, тІаккха Грознерча тайптайпарча гІишлон объекташка болх беш хиннав из. Шиннахьа а хьинаре къахьегарца белгал а ваьннав. Дешача а курсе дикагІболча студентех цаІ ва из.

—Сево новкъостал дир хьона болх беча а дешача а толамаш даха? — хаьттар аз Умхановга.

— Эскарен школа чакхъяккхаро! — аьнна, жоп делар цо.

М. МАЖИТОВ.

ЕРРИГАЧА ЮРТО НАКЪАБАЬХАР

Эскаре гІулакх де болха кагий нах торжественни накъабоахалга дика традици а хиина дІаэттай Гикало цІерагІча поселке. Хоза кийчъяьча афишаша хоам бу кагирхой накъабаха ха хьатІакхачарах. Дукха ха я культболхлой цу гІулакха кийчлу. ЦІей дездергда культура ЦІагІа. «Эскари халкъи кхотадениа хилар — социализма котало», «Турпалий сийлен гІулакхаш дІаходахьа кийча хила», яха дешаш тІадола стендаш, лозунгаш да укхаза.

...Локхаш салтий марш а йолаш, зале чубоал эскаре болха кагирхой. Уж 36 ва. зале гулбеннаб дай-ноаной, доттагІий, тІема а къахьегама а ветеранаш, лоалахой, запасе бола бІухой, бовзашбезаш бола нах. Массанена а дагалаттар цаІ да — шоаех тешам ца боабар.

Торжественни сайре хьайийллар юрта Совета председатела С. Шовхалова. Шийгара а беррнгача юртахошкара а моаршал а хаьтта, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара даькъала бийцар призывникаш.

Советски Союза Гимн локх зале. Цул тІехьагІа сайре дІахьоча Мунаева Эльзас— моттигерча школа дешархочо еш тІема ветеранашта хетаяь стихаш.

Дош оал тІема ветераний районни Совета председатела Д. Экаева:

— Вай мехка хІара зІамигача сага декхар а сийлен гІулакх а да Советски Эскаре гІулакх де вахар. — аьлар цо. ТІема халонаш шоаш ма ярра яйзай тхона. цхьабакъда, республика, юрта сий доадаьдац. дуккханеша вахар дІаденнад котало яккхар духьа. Тахан машар болча дунен тІа дах вай. Байначар а дийнабараша а шуга ду васкет да из машар, вай Даьхе тешаме лораелга. Шоай дай сий ма доаделаш.

Дог тохадолийташ дар юрта Совета председатела С. Шовхалова шоай юртахочох Сахаров Мусаех дийцар. Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш ший вахар дІаденнад 20 шу даланза волча зІамигача саго. Ерригача юрто доккхал ду цунна карагІдаьнначох. Цун сийна хьал а гІайтта, минут ха йоаккх юртахоша.

Хьаэца масал долаш ба Гикало поселкера кагий нах. «За отвагу» яха медалаш яхьаш Афганистанера цІабаьхкаб Абубакаров Хизар. Омаров Зайнди.

Халонех ма кхера. тІема говзал дика Іомае, боккхагІчар дІадоладаь гІулакх тешаме дІаходахьара кийча хила, аьнна хьехар дир тІема а къахьегама а ветерана Р. Томилина. педагогически къахьегама ветерана М. Големева, «Гикаловское» яхача производственни объединене комсомола комитета секретара Р. Хататаева.

Эскаре болхача кагийча нахага ноаной цІерагІа къамаьл дир З. Шабазовас.

— Могаш, маьрша хилда шо, — аьлар цо. — Тахан шуца эскаре вода воккхагІвола са воІ Вадим а. Бакъдар аьлча, къаста хала дале а, аз доккхал ду Даьхе лорае дІаотта из сай волаш. Со тешаш я шоай сийлен декхар дизза кхоачашдаь, майрра бІарахьажа йиш йолаш шо цІадоагІаргхиларах. Дикача наькъа тІа хилда шо.

Советски бІухочун сийдола цІи оаха лораергхиларах шек хила дезац шун, аьлар призывникаша І. Мусаева, С. Романова. Лакха лоаттаергъя дай тІема традицеш.

Цул тІехьагІа юрта Совета председатела С. Шовхалова призывникашта, тІема а къахьегама а ветеранашта мах бола совгІаташ делар.

Сайре чакхйоаллаш художественни самодеятельноста концерт хилар. Гулбенараша чІоагІа хозахеташ ладийгІар нохчийн эрсийн меттала доахача иллешка, деча халхарашка.

Массане а чІоагІа баркал аьлар сайре кийчъеча хьинаре дакъа лаьцача культболхлочоа С. Ахмадована, юрта Совета ВУС-а начальника М. Чагаевна, моттигерча школа дешархошта З. Мусаловага, Я. Закриевана, сайре дІахьош хиннача Э. Мунаевайна, кхычарна.

Призывникашта йицлургъяц из сайре, бицлуш бац шоай юртахой. Даьхе тешаме лораергъя, аьнна ден на дош кхоачашдаь, цІабоагІаргба вай кагирхой.

С.-М. ЯСУЕВ,
тха штате воаца корр.

КАЗАХСКИ ССР. Дукхха шераш дIададьнначул тIехьагIа Кокчетаве вIашагIкхийтар Дунен халкъашта юкъерча ЦIеча ЖIарга комитета лакхехьара знак — Флоренс Найтингейл медаль енна боала медсестраш. Уж боалабаьб Кокчетавски медучилища дешархоша мехка ше цаI мара йоацача милосердеи майралеи музее. КIезиг-кIезига гулъеш вIашагIтехай укхаза медалаш еннача 44 советски медсестрай кхелех йола сведенеш. Из совгIат лукъаьстта чIоагIа кхераме долча хьалашка — фронташка, эпидемеш е стихийни зуламаш долча хана човнаш хинна нах кIалхарбоахача доккхий хIамаш карагIдуvлараxи денал гойтарахи. Училище вIашагIъеллача «Поиск» яхача группо дукхача хана чIоагIа уйла тIайохийташ болх баьб тIом дIабаьнначул тIехьагIа медсестрай вахарга хьежаш. вIашагIъехкай хIара турпала хетаяь стендаш.

СУРТА ТIА: Кокчетавски медучилища милосердеи майралеи музее хургболча медикашца беседаш ю (аьрдехьара аьттехьа) М. А. Гарачук, П. И. Клыкова, П. М. Гусак, Царна еннай Флоренс Найтингейл медаль.

С. МАГЗУМОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Культура кхувч: вахари проблемаши

ГIУЛАКХ ЛЕДАРА ДА

Вай общество тIехьашкахьа юхаерза йиш йоацаш дIайолаенна перестройка. Из хьае езар а нах ба, хIаьта перестройка ше а наьха духьа еш я.

ТIаккха мишта латт из гIулакх Сунженски района Краснооктябрьски яхача юрта? Цу юрта цхьа эзари ворхI бIаьн гаргга саг вах, кIезига бац кагирхой а.

Юртарча къахьегамхоех дукхагIбараш колхоза кхашка, хьайбай фермашка болх беш ба, кхы царел аттагIа болх бац школай хьехархой бар а.

Юрта баха къахьегамхой дукххача кердадарашка сатувсаш ба перестройкаца дувзаденна. ХIаьта сага вахаре юкъмоттиг дIалоацар культура, сакхетам ма бий. ТIаккха юрта культура кхуврч культура ЦIа да.

Дийнахьа сарралца къа а хьийга, чубаьхкачул тIехьагIа самукъадаккха, салаIа безам хилар массанена а довзаш хIама да.

Миштад Краснооктябрьски культура ЦIагIара хьал? Укх тIеххьарча хана цигара хьал кIезига - дукха хувцаденнад. Шашкехи шахматехи ловзараш гуллу, барзкъаш хьадоахеи теген Iомалуш йола курсаш хьайнийллай. Дика кийчъяь планаши графикаши хьалтеха йоахк.

Бакъда, из тоъам болаш дац дультура ЦIен хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

Цо уж декхараш дизза кхоачашдеш ца хилара тешал да юртара кагирхой дIаяхача замах юхедиса нийрча гIулакхаш леладеш, царна тIакхувш хилар. Хийла юрта эрата бийса йолча хана мурдашта юкъе бIаргаго йиш я кагий нах. Бакъда цар цIи яккха тигац цхьанне а. ХIаьта къайле яц, тIаетталуш раьза боаццаше а мехкарий удабеш хилар а.

Кхалсага сий а лоархIам а лоха лоаттабеш дола хIамаш дукха да хIанз а тIехь цу юрта. Царех да йиIигаш клубе ца ахийтар.

Культура ЦIергIарча художественни самодеятельносте дакъа лоацараш а духхьал дешархой ба. Эхь да, яхаш, цига дакъа лаца бахтигац боккхагIболча кагирхоша.

ТIаккха фу ду юртарча интеллигенце кхалнахи кагирхойи культурни мероприятешта юкъеозара? Цхьаккха а хIама дац-кх. Культура ЦIен юкхе я «Заветы Ильича» яхача колхоза правлени, халкъа депутатий юрта Совет, школа. ХIаьта колхозе партийни организаци а я.

Колхоза кулгалхой, юрта Совета председатель, бехктокхаме болхлой, депутаташ цу культура ЦIагIа еча мероприятешка шоаш, шоай дезалца, коллективно болхац, тIехьабиса кхетам бараштa масал гойтац. НаггахьаЯ дика кино деча, цунга хьажа маIанах гуллу цига.

Формально а доацаш, леpттIа чакхъяхац культура ЦIагIа кагирхой салаIара сайренаш, цига дакъалоацаш хилац наха сийдеш а лоархIаш а бола нах, хьехамчаш.

Колхоза партбюро секретара М. Парижева шийца аз къамаьл деш, аьлар: «Сага, къаьстта кагирхой, йоакхо елга, царна балха, быта, культурни салаIара лерттIа хьалаш хьаделга партийни организаце, боахама кулгалхой декхар да. Тхоай юртара дIауха кагирхой юха цIа а баьхка, пайданерча къахьегама тIаберзалга ловра тхона», аьнна.

Къонало шийдар дIадех. Кагирхошта цу юрта цхьакха а салоIам бац, пхьегIа тIа вIашагIа а бетталуш, гIаьленаш увзаш латталга мара. Цу гIулакха цIенхашта уйла йича бакъахьа я юрта, района партийни, советски болхлоша. ХIанз хIаьта а шоай болх а оамал а эргаяьккха, тоае еза ха тIаккхьачай, перестройка шерра гIа боахаш я вай мехка.

Краснооктябрьски культура ЦIагIа-м кIоаргга, боаггIача тайпара латтац из болх.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

Спорт

ФУТБОЛ

Советски футбольни клубий аргIанара сезон чакхъяла цхьа гIа мара бисабац. ХьатIадоагIача кхаьрача дийнахьа Тбилисера динамовцаш вIашагIкхетаргба «Вердерца» (ФРГ). Из УЕФА Кубок яккхара хетаяь матч хургья.

Ераш я дIаяхача сезона результаташ. Лакхерча лиге тIехдика лайзар Москвера «Спартак». Юххьанца дена хьалхле дIа ца хецаш хьаьра из. Бухсоццаш чемпион а хилар. Дотои бронзаи медалаш бахьан къовсам лоаттабир «Днепрон» «Жальгирисен». Укхаза толам днепропетровцаша баьккхар, хIаьта вильнюсцаш эггара хьалха кхоалагIча моттиге баьлар.

Лакхерча лигера араьялар ЦСКА, «Гурия».

ДIаяхача сезона дикагIвола бомбардир хилар «Днепре» ловзаш вола, СССР вIашагIкхийттача команда викал О. Протасов. Цо чутехай 18 бургац. ШоллагIча моттиге ва шиI чоте 16 бургац йола А. Нарбековас («Жальгирис»). Хьалхарча лиге дика лайзар «Черноморец» (Одесса), «Локомотив» (Москва). Советски футбола лакхарча эшелоне ловза бокъо яьккхар цар. ХIаьта «Торпедо» (Кутаиси), «Факел» (Воронеж), «Крылья Советов» (Куйбышев) шоллагIча лиге Iочуяьлар.

ТIаккха малагIа хьал да вай «Терек» ловзача шоллагIча лиге. Укхаза белгальялар кхо команда: «Кубань» (Краснодар), «Таврия» (Симферополь), «Звезда» (Пермь). ХьатIадоагIача шера хьалхарча лиге ловзаргья уж.

«Терек» шоллагIча лига кхоалагIча зоне я. Укх шера турнирни таблице ялхлагIа моттиг яккха мара аьттув балансар цун. Кердача сезона кийчлуш цар дицде йиш яц республикера футбол езараш чIоагIа цар толамашка хьежаш болга.

ДЗЮДО

Эссене (ФРГ) дзюдох йола дунен чемпионат чакхъьлар. СССР вIашагIкхийттача команда мугIарашка вар вай мехкахо, «Локомотив» яхача шиИ лоIамеча спортивни общества викал Вараев Башир. Финале кхаччалца тIехдика латаш чакхваьлар из. Цхьабакъда, тIеххьарча вIашагIкхетаре аьттув балансар. Вай мехкахочо дото медаль яьккхар.

— ХIанз еррига са уйлаш Олимпийски ловзарашца ювзаенна я, — аьлар Башира. — Цига толам баккха лерхI аз. ТIеххьарча вIашагIкхетаре айса далийта гIалат кхы ца хилийта хьожаргва со.

КIАЛТОХАР

Укх деношка Нальчике чакхъьлар кагирхошта юкъера шиИ лоIаме кIалтохарагIа йола турнир. Цига дакъа лоацаш бар вай мехка тайп-тайпарча городашкара викалаш. Къаьстта дика дIайихьар яхьаш № 1 йолча школа-интерната дешархочо Ганижев Ахьмада. Дозал 50 килограммага кхаччалца долча атлеташта юкъе толам баьккхар цо. Цо санна хьалхара моттиг яьккхар шиИ дозал 88 килограммага кхаччалца долча Р. Демиева. а. Яхьий призераш хилар Б. Аушев, А. Исмаилов, В. Саитов.

«СелаIад» довзийтара хетаяь

Укх деношка Назранерча № 3 йолча юкъерча школе чакхъьлар читательски конференци. Из яр «СелаIад» яхача берий журнала хетаяь.

Цу конференце кийчо еш а, цунца чIоагIа безам болаш а бар 1-ча, 2-ча классашкара дешархой — журнала зIамагIбола доттагIий.

Цу конференце баьхка хьаьший бар редакце болхлой: керттера редактор — Чахкиев СаIид, редактор — Кодзоев Iийса, бехктокхама секретарь — Бексултанов Муса, художник Енин Леонид. Конференци дIайолайир Чахкиев СаIида.

Цо берашта дийцар из журнал ара мишта хийшад, шоаш беш болча балхах, «Дахкилг» яха фаьлг бийшар цо, кхыдола сакъердаме хIамаш а дийцар. ДIахо Iийсас аьлар: «Ткъо шу совгIа ха яьккхай аз школе берашта хьехаш. ХIанз шун журнале болх беш ва со». Цо дийцар, из журнал арахецалехьа цунца бе безар мел боккха болх ба. Тха дешархочо Цолоев Казбека яздаь «Ча» яхача дувцарах лаьца а дийцар. Берашта чIоагIа сакъердам бир Iийсас.

Берашта хьалхашка къамаьл дир Бексултанов Мусас, Енин Леонида дийцар цу журнала тIа берашта лаьрхIа сурташ мишта дехк.

Бераша а дийцар дукха сакъердаме хIамаш: 1-ча классерча дешархочо Цороева Заирас, 4-ча классерча Цолоев Казбека, кхычар а. Конференце дакъа лоацаш бар СурхотIара а ТIой-Юртара а баьхка хьаьший.

Конференци чакхйоалаш организатора Фаргиева Лизас доккха баркал аьлар конференци чакхъяьккхача журнала болхлошта.

Р. ЦОРОЕВА, школа йоккхагIйола пионервожати.

БЕРИЙ ДОТТАГIАЛ

Назранерча № 4 йолча школерча дешархой шоаш санна болча Орджоникидзерча № 8 йолча юкъерча школа дешархошцара доттагIал дIадоладелар, массехк шу хьалха.

Орджоникидзевскии Назрановскии школаша лаьрхIар дикагIа дешаш дола бераш Сийлахь-боккхача Октябра юбилей хьатIакхоачаш октябряталла, пионералла, комсомоле дIаэца. Из цIей долча хана Назранерча школерча бархIлагIча классерча бераша доттагIал тессар Орджоникидзерча школерча шоаш санна долча беращца. Цхьана чакхйоахача мероприятешен туристически походашен дикагIа вIаши довзийтар бераш.

Коталон Ди дездеча хана Къулбаседа - ХIирийчен Дзаури яхача юрта Газдановгlар наннеи къонгаштеи дегIача памятника хьалхашка чакхъяьккха къонахчала урок, йищлургIоацаш берий дегашка йижар. Газданова Тасос шиИ ворхI воI тIем тIа вахийта накъаваьккхар. Цхьабакъда, цIабахка кхел хилансар цар. Кхеро хьагойт къонахчал долча ворхI вийийн саготоно гIайгIанга йигача, бIаргаш хих дизза латтача наьна йовргIоаца сийле. Цу дерригне чулоацам ба къонахчал, денал, шиИ лаьттанцара боккха безам. Цу урокаша берий дегашка йоссаю патриотически уйла, шиИ халкъа карагIдаьннараш довзийт.

М. БЕКОВА.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА 5 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахеи теген Iомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкаца хIамаш ега Iомавеш йола курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.00. Массовикий-затейникий совет. 11.00. Теникий театр. 16.00. Халкъа драматически театр. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха видеодискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00. «Нокхарий леладер» яха клуб. 11.00. Авиамодельни кружок. 18.00. «УнахцIено» яха клуб. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 12.00. Игротека. 12.00. «Пионер» яха клуб. «Сакъердаме ноткаш».

Химикий ДК. 16.30. «Дезалца цхьана салоIаш да» яха СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода № 12 йолча цеха болхлой дезалий салаIара сайре. 17.00. «Турпал вовза» яха литературни викторина.

Просвещене болхлой цIа. 12.00. «Атеист» яха клуб. «Медициней дин» яха беседа. 16.00. Гитаристий ансамбла концерт.

«Красный молот» завода ДК. 10.00. Iарбий меттала къамаьл дувца Iомалуш да. 12.00. «Взвейтесь кострами», «Пионераш — турпалаш» яха кинолектори. 15.00. Берий бальни халхарий кружоко хьех. 15.00. Бешамаш лелае Iомавеш йола клуб. 16.00. Английски мотт Iомабара кружок. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа ДК. 13.00. Къонабарий цIей. 14.00. «Чебурашка новкъостий» яха киноклуб. 16.00. «Сакъердаме бераш» яха игротека. 18.00. «Саги законий» яха книжкай обзор.

«Оргтехника» объедииене ДК. 15.00. «Моаршал да хьога къахьегама къонал» яха кхувшбоагIарий клуб. «Къахьегамо тхона дега гIозале лу». 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

КИМ цIерагIа клуб. 10.00. «Фотодело» яха клуб. «Iа безам болаш дечун дуне». 14.00. «Берашта оакхарех» яха тематически кинохьокхар. 15.00. «Биллиардни шар» яха клуб.

ШВСМ спортивни зал. 10.00. Батута тIа кхувсабаларах йола РСФСР кагийча нахаи мехкараштеи юкъера яхьаш.

КIИРАНДИ 6 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахеи теген Iомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкаца хIамаш тега Iомавеш йола курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа ансамбль. 10.00. Радиотехнически кружок. 11.00. «Фаьлгийн приключенейн дунен тIа» яха киноклуб. 12.00. Бальни а диско а халхарий школа. 12.00. Халкъа творчества II-ча Еррнгсоюзни фестивала лауреатий концерт. 13.00. Оперни студи. 13.00. «Меридиан» яха халхарий халкъа ансамбль. 19.00. Ткъаьнттара баьннараштa лаьрхIа салаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00. Авиамодельни кружок. 10.00. Берий халхарий кружок. 11.00. Барзкъа хьадаккхеи теген Iомавеш йола кружок. 14.00. «Къона краевед» яха клуб. 15.00. Гитаристий кружок. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. «В. И. Ленин Казански университете». 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. «Говзаме кулгаш». 12.00. «Телата бургац» яха клуб.

Химикий ДК. 10.30. «Нийсархо» яха кIиранден клуб. «Затейник волча хьоашалгIа» яха ловзара программа. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. «Комсомоли яха мохк» общественно - политически лектори. «Комсомола биографи — мехка биографи. 16.00. «Бегашта а цIенхашта а» яха эстрадни миниатюра сайре. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» яхача завода ДК. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Iомалуш да. 10.00. Берий бальни халхарий кружоко хьех. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. 13.00. «Кружевница» яха клуб. 14.30. «Тхо фаьлгах ловзаш да» яха утренник. 17.30. «Цхьан советски дезале» яхача документальни фильмай кинофестиваль. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

«Оргтехника» объедииене ДК. 10.00. «ЦIен-нана» яха любительски объединени. 11.00. Школьника кIиранден клуб. «Росинка» яха берий кинотеатр. «ХIанзара композитораш — берашта» яха викторина. «Машар, ДоттагIал, Октябрь» яхача берий суртий выставка. 16.00. Вокально-инструментальни ансамбль.

Городской филофонистий клуб. (Пушкина ул. 6). 10.30. Грамзаписей коллекционерий хIанзара музыка езарий клуб.

КИМ цIерагIа клуб. 10.00. «Клубок» яха клуб. 13.00. Макраме езарий клубо хьех. 14.00. «Светлячок» яха берий кинотеатр «Приключенчески фильм долча хьоашалгIа». 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

ШВСМ спортивни зал. Батута тIа кхувсабалара йола РСФСР кагийча нахаи мехкараштеи юкъера яхьаш.

АВИАПАССАЖИРИЙ ТЕРКАМГА!

Аэрофлота агентствос дIахойт Грознера гIеттача самолеташ тIа Ташкенте, Шевченко, Москве — 1274 рейсагIа йолхачаргара дIайиккхача мукъа моттигаш йолга. Билеташ 30 ди хьалха денз дохк.

Царна хьалхе заказ де йиш я укх телефонагIа: 2-00-46.

Агентствос 8 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца болх бу.

Перерыв — 13 сахьат даьлча денз 14 сахьат даллалца. Цо массе а деношка болх бу.

Шоаш ца кхетар хатта укх телефонагIа 2-75-46, аэрофлота кассашка.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Музыкальни палитра». Фильм-концерта премьера.
9.05 — «АБВГДейка».
9.35 — Белоруссии телевиденей радиой симфонически оркестра концерт.
10.05 — «Болама кхерамзле».
10.35 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Инаалиненера халкъа ашараш». (МТВ. Финлянди).
11.00 — «Проблемаш — лехамаш — соцамаш». Ветераназ: гIулакхаши йоакхоши. Передаче дакъа лоацаш ба: Еррнгсоюзни тIемеи къахьегамеи ветераний Совета председатель К. Т. Мазуров, ВЦСПС председатель С. А. Шалаев, СССР Госкомтруда председателa заместитель М. М. Кравченко, СССР унахцIенон министра заместитель А. М. Москвичев.
12.30 — Г. Свиридов. ЗIамига триптих.
12.40 — «Массанена а хIаранена а». «Хержаш доаца наькъаш». Ярославски областе дехнача наькъий дикалах.
13.10 — «Юрий Шапорин. Портрет на фоне музыки». Документальни фильма премьера.
14.00 — «Социализма мехкашка». Телевизионни журнал.
14.30, 00.20 — «Кердадараш».
14.40 — «Дагадоха ха я». Телевизионни документальни фильма премьера Советско-американски отношеней истоpex.
15.05 — «Хьайбай дунен тIа».
16.05 — Финлянде кортамукъал кхайкальча Денга. Финлянде телевидене программа.
17.05 — «Дошоча гIозар тIа гIолла». 2-гIа передача.
17.55 — Исташа моарош миштa бохкаш хиинаб». «Чарахьан ха», «Къовсам». Мультфильмаш (Украина).
18.35 — Шахматех дунен чемпионат.
18.40 — «Шу чакхдаьннад... Локшингlар дезал Америкаца къамаьл деш ба». ТелетIий Москва — Нью-Йорк.
19.40 — ЦТ экрана тIа духхьашха «Солярис». Художественни фильм. 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Солярис». Художественни фильм. 2-гIа сери.
23.15 — Эстрадни концерт.
00.30 — Шахматех дунен чемпионата резерваш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Халкъа яздархо Андрей Упит». Документальни фильм.
8.40 — Ритмически гимнастика.
9.10 — «Iуйрийнара почта».
9.40 — «Йист йоаца вахар». Телевизионни художественни фильма премьера. 5-гIа сери.
11.00 — Дунен художественни культура. П. Рубенс.
11.45 — «Военно-полевой роман» Субтитрашца художественни фильм.
13.15 — «Вай беш».
13.50 — «Анайнст».
14.30 — «Нохч - ГIалгIайчен кIира».
14.40 — «Поэта дог». Телефильм.
15.00 — Композитор А. Шахбулатов. (нохчий меттала).
15.45 — Шун наькатех. Концерт (гIалгIай меттала).
16.15 — «Дезал боацаш». Телевизионни художественни фильм 1-гIа сери.
17.35 — «Киной хьажархои». «Визит к Минотавру» яха телевизионни дукха сереш йола художественни фильм дувцаш.
18.45 — Х» тIара поло. СССР кубок. Финальни турнир.
19.15 — «УнахцIено».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Простоквашинера кхоъ». Мультфильм.
20.15 — Реклама.
20.20 — Баскетбол СССР чемпионат. МаIанах. «Жальгирис» — ВЭФ.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Бокс. Дунен халкъашта юкъера турнир. Ахфинал.
23.20 — «Кердадараш».

6 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйрийнара почта».
11.30 — Киноафиша.
12.15 — Поэзен минуташ.
12.20 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара вахар».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Рентюшке». (Юлейсрадио. Финлянди).
15.20 — ТелетIий Москва — Хельсинки».
16.50, 23.00 — «Кердадараш».
16.55 — Шахматех дунен чемпионат.
17.15 — «Шераш, ноахалаш, иилеш». Ашарий программа.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — ЦI экрана тIа духхьашха. «Сийна оалхазар». Художественни фильм. «Ленфильм» — «20 век Фокс», (США)
20.25 — Концерт — вальс.
21.00 — «Ха»
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Из дIаьха дуне... Верико Анджапаридзе». СССР халкъа артистка В. Анджапаридзе вахарахи кхолламахи.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта!».
8.20 — «Эрсий къамаьл».
8.50 — «Беро сатийна наб е еза». Мультфильм.
9.00 — Сахалински студе телевидене программа.
10.00 — Дунен музыкальни культура ганзера. Т. Хренников.
11.00 — «Вахара зIииг». Документальни фильма премьера.
11.30 — Илли оал РСФСР заслуженни артисткас М. Пахоменкос.
12.00 — «Гушдар — теша хала дар».
13.00 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Инаалиненера халкъа ашараш». (МТВ Финлянди).
13.20 — «БархI кизга» Короткометражни художественни фильма премьера. (Финлянди).
14.00 — Бургацара хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Волга» 2-гIа тайм.
14.45 — «Хьай могаш хила безам бале». Фу дулургда физкультурана.
15.00 — Хи тIара поло. СССР кубок. Финальни турнир.
15.30 — «Шоана хетар».
16.35 — «Дезал боацаш». Художественни фильм. 2-гIа сери.
17.50 — «Оркестра де пари». Концерт. Программе М. Равеля, Г. Малера М Глинки, Ж. Бизе произведенеш
18.50 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. ЦСКА — «Динамо». (Тбилиси) 2-гIа тайм.
19.30 — «Iилмеи техникеи». Киножурнал.
19.40 — Бокс. Дунен халкъашта юкъера турнир. Ахфинал. Перерыв йолча хана (20.2? — бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Приключения Болека и Лелека». (ПНР).
21.00 — «Ха»
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Мир входящему». Художественни фильм.
23.20 — «Кердадараш».

7 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут.
8.35 — «Сийна оалхазар». Художественни фильм.
10.10, 17.00, 19.30 — «Кердадараш».
17.10 — «Эрсий къамаьл».
17.40 — «Дунен бер». Советски американски дешархоша дакъа а лоацаш музыкальни спектакль.
18.45, 22,55 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Пха». Доал де кердача IаьдалагIа.
19.35 — Советски балета оагIонаш.
21.00 — «Ха».
21.45 — Перестройка прожектор.
21.55 — Юта яхача штата г. Прово университета студенчески фольклорни коллектива концерт (США). Йистедаьлча — Шахматех дунен чемпионат.

6 ДЕКАБРЬ

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Юртара музыкант». Iилма-довзийтара фильма премьера.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 1-гIа класс.
8.55 — Iилма - довзийтара фильм.
9.05 — Р. Гамзатова лирика.
9.55 — Iилма - довзийтара фильмаш: «ЦIераца фе хила», «Коталон мах».
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикаи вычислительни техникаи лардаш.
10.35, 11.40 — Биологи. 6-гIа класс.
10.55 — «СибарегIен летописец». Iилма-довзийтара фильм.
11.05 — «АБВГДейка».
12.00 — «Мир входящему». Художественни фильм.
13.30, 23.30 — «Кердадараш».
13.35 — Марийски АССР телевидене программа.
17.50 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.55 — «Города нийсархой», «Ханага ладувгIаш». Документальни фильмаш.
18.35 — «СелаIад» яхача журнала оагIонашка гIолла (нохчий меттала).
18.50 — «Депутатий гIулакхаш».
19.15 — «Нохч - ГIалгIайче». Информационни программа».
19.30 — Мультфильм.
19.40 — НГIАССР искусства заслуженни деятела, республика Ленински комсомола преме лауреата, композитора Шахбулатов Аднана авторски сайре.
21.00 — «Ха».
21.45 — Перестройка прожектор.
21.55 — «Белый башлык». Художественни фильм.

РАДИО

5 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Объявленеш.
10.15 — «Обществои закони» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.40 — Музыка.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Бригадни подряд болх беш я» (гIалгIай меттала).
15.15 — Перестройка практика: проблемаши решенеши.
16.00 — 17.00 — Концерт.
18.20 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

6 ДЕКАБРЬ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Объявленеш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукха еза ашараш».
11.20 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — Къахьегама ресурсаш. Царех мишта пайда эц? (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона смена» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — Иллеца доттагIал долчарна лаьрхIа концерт.

7 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — «Саг, автомобиль, никъ» (гIалгIай меттала).
8.25 — 9.00 — Iуйрийнара концерт.
9.15 — «Наьха йоакхо еш» (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду». Письмой обзор (нохчий меттала).
9.45 — 10.00 — «Перестройкеи советологашта хетарии». Беседа (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — «Кагирхойи хан» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Микрофона хьалхашка Нохч-ГIалгIай радио а телевидене а ансамбли цун солисташи.
16.25 — «Бекхам» яха А. Ведзижева дувцар (гIалгIай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура республике —1, +4, Грозне 0, +2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура —2, —7, дийнахьа —3 +2 градус йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

БЕХК БОАККХ

Концерташка нах хIана ахац?

БархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета VII сессе ше яьча доклада тIа республика финансай министра депутата П. И. Голещихина белгалдаьккхар: «Нахагара мах а боаккхаш, царна гIулакх делга эсала вIаштIехьдаьккхад культура учреждениеша». Иштта дийцар театрально - зрелищни организацешта дотацена лаьрхIа хIара шера бюджетера цхьа миллион сом совгIа дIахьежадеш хилар, зрительни залашка 40 процент мара нах ца хулга. ДукхагIа болча артисташа бе безачох 10—20 процент мара болх ца белга.

Из бакъдеш дар дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне хиннар а. Цига концерт луш яр РСФСР искусствай заслуженни деятела, Глинка цIерагIча паччахьалкхен преме лауреата А. С. Бадхина кулгалдеш йола Ленинградски концертни оркестр. Филармоне концертни зале ткъаьх саг мара вацар. IаьIмате цатоам хилар концерт луш барашта, иштта кIезига нах шоай концерте бIаргабайча.

Ший ханнахьа афиша яь, объявлени теха хинна хургьяц, аьнна, хета тарлу. Амма из ишта дацар. Городерча концертни залех дуккхача шерашка дог ийккха йола публика духхьал афишашцеи объявленешцеи меттайоалалургьяц.

ХIаьта дог хIана ийккхад, аьнна хете, духхьал цхьан сарахьа хинначох дувцаргда аз.

БIарччача кIирагIа къахьийгача, наьха шоай самукъадаккха безам хул.

Газета тIа хоам баьбар РСФСР заслуженни артиста Дагаев Валида, НГIАССР заслуженни артисткас Дадашева Тамарас, иштта кхыбараша дакъа а лоацаш, «Илли» яхача фольклорни ансамбла концерт хургда, аьнна.

Геттара гIозбаьлар зрителаш Дагаев Валид сцена тIа ваьлча. ДIаьхдаь тIоараш детташ, массехказза юхавийхар из.

Дадашева Тамара сцена тIа яларга сатийсараш бисар из бIарга ца гуш. Объявлене тIа яздаьр бакъдоацалгах кхийтта, чам байна бар дукхагIбараш.

Цхьабакъда вайнаьха хозача халхара ашаро цIаьхха дегаш айдир зрителий. Чам боабеш дар тIаккха хиннар. ИйIий чокхе Iажараша хьалъайбир, аьхки говраш хоахкача санна, сцена тIа дохк делла, дом. ИйIий кIай чокхи демаша дизар, хьалхарча мугIарашка багIараш а демаша бизар.

СалаIа баьхкараш дог ийккха бар. ХIаьта филармоне болхлой-м бехказа бовла дага а бацар. Вешта, бехказа бовллал нахах эхь хеташ хилча-м кхымелдар дIадаьлча а, сцена цIен ма ергъярий цар.

ХIаьта филармоне технически персонала а кхыболча болхлой а бIарчча штат я алапеш а нийдеш.

ХIаьта артисташ? Царна хIана хац шоаш арабоалаш йола сцена миштай. Концерт делча, шоашта доагIа алапи хьанйцача уж сагота боацалга хургда-кх из.

ТIаккха зритель вац залашка, вай публика концерташка аха Iемаяц, яхаш хабараш хIана дувц?

Х. АУШЕВА.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря—2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства—2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64;75, 2-75-78; писем—2-85-64; машинописное бюро—2-89-51; корректорская—2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02535. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ №-4145.